

25. заседание

Срѣда, 17 декември 1924 година

(Открито отъ подпредседателя Н. Найденовъ, въ 4 ч. 20 м.)

Председателстващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Моля г. секретаря да направи провѣрка на присѣтстваващитѣ г. г. народни представители.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита списъка. Отъ заседанието сѣ отсъствували следнитѣ народни представители: Ангеловъ Йорданъ, Бъкловъ Петъръ, Геровъ д-ръ Борисъ, Горбановъ Иванъ, Господиновъ Христо I, Гочевъ Стефанъ, Джидровъ д-ръ Петъръ, Диляновъ Минчо, Димитровъ Тодоръ, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Желѣзовъ Петъръ, Ивановъ Пани, Кабакчиевъ Христо, Караивановъ Иванъ Тодоровъ, Кемилевъ Никола, Маждраковъ Тодоръ, Максимовъ д-ръ Никола, Мангърровъ Димитъръ, Минковъ Миланъ, Мишайковъ Димитъръ, Мончевъ Борисъ, Мошановъ Стойчо, Найденовъ Петко, Недѣлковъ Лачо Илиевъ, Нешковъ Георги, Парасковъ Василъ, Петрини Николай, Петровъ Койчо, Пехливановъ Костадинъ Колевъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Владимиръ, Поповъ Георги, Поповъ Христо Яковъ, Продановъ Господинъ, Пждаревъ Костадинъ, Робевъ Йосифъ, Славовъ Йорданъ, Стойчевъ Пендю, Стоенчевъ Любомиръ, Урумовъ Апостолъ, Хадживевъ Никола, Христовъ Александъръ, Цвѣтановъ Донко и Черневъ Христо)

Председателстващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Присѣтствуватъ 110 души. Понеже имаме нужното споредъ правилника чело народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, председателството има да направи нѣкои съобщения, на първо мѣсто за разрешенитѣ отъ него отпуски по домашни причини или по причина на болестъ на следнитѣ г. г. народни представители, а именно:

На г. Георги Поповъ — 4 дни;
На г. Минчо Диляновъ — 3 дни;
На г. Христо Господиновъ I — 2 дни;
На г. Пани Ивановъ — 2 дни;
На г. Апостолъ Урумовъ — 4 дни;
На г. Любомиръ Стоенчевъ — 3 дни;
На г. Костадинъ Пждаревъ — 4 дни;
На г. Господинъ Продановъ — 3 дни;
На г. Димитъръ Мангърровъ — 2 дни и
На г. Петъръ Бъкловъ — 3 дни.

Г. г. народни представители! Постѣпилъ е отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за допълнение на членъ единственъ отъ закона за заплащане обезщетение на жителитѣ на опожаренитѣ, разрушенитѣ и ограбенитѣ села въ Казълагашка, Харманлийска, Русенска и Видинска околии и гр. Даръ-дере презъ балканската и общо-европейската войни.

Постѣпило е питане отъ народния представителъ г. Хараламби Стояновъ, въ което, като излага, че положението на държавнитѣ чиновници е тежко, пита г. министра на финанситѣ: (Чете)

„1. Мисли ли правителството да даде исканата еднократна помощъ отъ една месечна заплата на държавнитѣ чиновници и служачи и

„2. Какви сѣ тия радикални и смислени реформи, които правителството мисли да прокара, за да разреши чиновническия въпросъ?“

Настоящото питане ще се изпрати на съответния министъръ, за да даде своя отговоръ съгласно правилника.

Постѣпило е питане отъ народния представителъ г. Иванъ Хрелопановъ до г. министра на правосѣдието, съ следното съдържание: (Чете)

„На 15 т. м. вечерята, къмъ 6½ часа, връщайки се въ дома си, предъ входната врата, прокурорътъ при Софийския окръженъ сѣдъ, Йоакимъ Димчевъ, е билъ напад-

натъ изъ засада и смъртоносно раненъ, вследствие на която рана на 16 т. м. презъ нощта той почина.

„За първи пътъ у насъ се посѣга върху живота на единъ магистратъ. Обществото се интересува да знае, какво се предприема по поводъ на това убийство.

„Затова моля г. министра на правосѣдието да отговори: досега следственитѣ власти до какво сѣ се добрали по разкриване авторитѣ на убийството и какви мѣрки проектира правителството да вземе по тоя случай?“

Министъръ Ц. Бобошевски: Готовъ съмъ да отговоря на това питане още сега, понеже то е отъ голѣмо значение и би изгубило всѣкакъвъ смисълъ, ако се отговори по-късно.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Понеже г. министърътъ на правосѣдието заявява, че е готовъ да отговори още сега, давамъ думата на г. Хрелопановъ, за да развие питането си.

И. Хрелопановъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Текстътъ на моето питане е много кратъкъ, защото фактътъ, който е обектъ на това питане, е известенъ на всички ни.

На 15 т. м. вечерята, връщайки се отъ своята служебна работа, прокурорътъ при Софийския окръженъ сѣдъ Йоакимъ Димчевъ е билъ нападнатъ при входната врата на своята къща. Той е нападнатъ отъ две неизвестни за него лица, както той казва, стреляно е върху него съ револверъ и тъй зле е раненъ, че въпреки всички грижи, положени до вчерашния день отъ най-познатитѣ на софийското общество хирурзи, не можа да се спаси неговиятъ животъ. Той се помина снощи къмъ 11 ч. при ужасни мъки. Обществото е потресено, то се възмущава отъ това злодеяние.

Ако азъ, г. г. народни представители, отправямъ това питане къмъ г. министра на правосѣдието, то е заради туй, защото нашиятъ общественъ животъ регистрира единъ голѣмъ фактъ: за пръвъ пътъ се посѣга на органъ на съдебната власть. Наноселъкъ ние сме свидетели много кръвъ да се лѣе; въ нашиятъ общественно-политически борби ние свикнахме много често да говоримъ по поводъ на пролѣна човѣшка кръвъ, но досега не бѣше посѣгано на органъ на съдебната власть. Ние имаме безспорно установени данни, че е посегнато и е отнетъ животътъ на повече отъ 200 души представители на държавната власть: избити сѣ кметове, секретаръ-бирници, околийски началници, офицери. Наноселъкъ падна убитъ въ защита на реда и законността въ страната подпоручикъ Стояновъ, единъ храбрецъ на гарнизона.

Н. Кънчевъ (д. сг): Заедно съ трима войници.

И. Хрелопановъ (д. сг): Заедно съ него бѣха убити двама войници и двама тежко ранени. Велики ние имаме предъ видъ тия факти, знаехме ги. Но когато се посѣга върху единъ магистратъ, мене ми се струва, че Парламентътъ, безъ разлика на политически нюанси, би трѣбовало сериозно да си зададе въпроса: кои обществени причини можаха да доведатъ такъвъ единъ резултатъ, че животътъ на единъ представителъ на съдебната власть, какъвто е покойниятъ Йоакимъ Димчевъ, да бѣде отнетъ?

Защо Парламентътъ трѣбва сериозно да погледне на убийството на бившия софийски прокуроръ? Повечето отъ насъ сѣ слушаха за него или го познавахъ: той нѣмаше лични врагове. Въ своитѣ лични отношения той е билъ

винаги любезен, винаги много приятен и желан събеседник на всички страни. Димчев извикваше във всички срѣди само уважение и почит, защото бѣше далъ голѣми доказателства както за своята подготовка, така и за своята безукоризнена чест и, най-главно, той бѣше далъ голѣми доказателства, че съ голѣмо усърдие и упоритъ трудъ служеше на законността въ нашата страна. И щомъ като нѣмаше личенъ елементъ, който можеше да бѣде причина, за да се намѣри рѣка, която да се вдигне противъ него, за насъ, за общественитѣ деятели и за обществото остава откритъ въпросътъ: не е ли неговата служебна деятельность, не е ли неговиятъ дългъ, който изгългяваше той, който доведе тази престѣнна рѣка предъ входа на неговата къща да покоси тъй рано неговия животъ?

Отъ впечатленията, които съмъ размѣнилъ, г. г. народни представители, и отъ туй, което пресата изнесе, се очертаватъ нѣколко възможни хипотези за причинитѣ на това злодеяние. Едната отъ тѣзи хипотези е, че може би неговата рѣка служба като върховенъ разпоредителъ съ работитѣ въ централния затворъ е дала поводъ да се намѣрятъ рѣке, които да искатъ да отнематъ неговия животъ. Другата хипотеза е, че заинтересовани лица, които съ имали на срѣща си Димчевъ като прокуроръ, лица, които съ обличени, които съ организирани въ името на престѣпленията, които съ вършили, и които като организация чувстватъ себе си доста много засегнати отъ строгата, отъ смѣлата рѣка на прокурора Димчевъ, съ инспирирали това злодеяние. И най-сетне може да има и една трета хипотеза, може да се предположи, че отдѣлна личност поради нѣкой пропесъ, поради известенъ свой интересъ се е решила да посегне да отнеме живота на прокурора Димчевъ.

Така, г. г. народни представители, въ обществото се говори разнo, коментира се по всевъзможенъ начинъ онази срѣда, онази обстановка, която може да е подхранила и създала авторитѣ на убийството на покойния Димчевъ.

За мене, г. г. народни представители, които правя питането, е повече отъ ясно — а вѣрвамъ, всички ние бихме могли да се съгласимъ върху това — че които и да бѣдатъ физическитѣ убийци на софийския прокуроръ Димчевъ, безспорно е едно — че тѣ съ действували не по своя воля, не по своя починъ, не по своя инициатива, а че задъ тѣхъ стои или отдѣлна личност, или организация, голѣма или малка. И голѣмата задача на следствената властъ е да разкрие, кои съ именно тия лица, които действуваха чрезъ ръцетѣ на наемнитѣ убийци на 15 т. м. вечерта.

Мене ми правѣше впечатление, г. г. народни представители, списването на нѣкои отъ вестницитѣ на дружбашия съюзъ. Най-умѣренитѣ вестникъ, може би, на дружбашитѣ, в. „Земледѣлска отбрана“, окачествяваше действията на прокурора Димчевъ като крайно опартизанени. Нѣщо повече, същиятъ вестникъ питаше: „Нѣма ли нѣкой да се намѣри въ тая страна, който да ни отърве отъ този прокуроръ Димчевъ?“ Това не бѣше отдавна, това бѣше наскоро.

Г. Косовски (з): Нѣма такова нѣщо.

Председателстващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

И. Хрелопановъ (д.сг): Азъ не искамъ да обвинявамъ редакцията на този вестникъ, но азъ искамъ само да съпоставя фактитѣ. Вие, г. Косовски, по-добре отъ мене знаете, какво бѣше писано преди месецъ, преди 20 дни отъ хората около в. „Земледѣлска отбрана“. Тѣ намѣриха за добре тогава да водятъ една кампания противъ софийския прокуроръ Димчевъ. И когато ние се питаме за обществената страна на това злодеяние — защото то е непремѣнно обществено-политическо — първото нѣщо, което трѣбва да обяснимъ не ние, но вие, е: защо тогава, на времето, водѣхте тази кампания противъ прокурора Димчевъ? Днесъ, когато той вече не е между живитѣ, можемъ да кажемъ, че ржката, която извърши това злодеяние, може би се е памрала подъ влиянието на тая кампания, която се водѣше отъ колонитѣ на дружбашиятъ вестникъ. Това е най-малкото, г. г. народни представители.

Ето защо азъ, така схващайки въпроса, казвамъ, че това убийство е единъ знаменателенъ фактъ въ нашия животъ, заради туй, защото се посегна върху живота на единъ представителъ на висшата магистратура. И тази магистратура, която досега отъ никоа партия, отъ никоа вестникъ — съ много рѣдки изключения — не е напа-

дана, която въ голѣмото си мнозинство има достойни и предани служители на законността въ страната, днесъ за своята безукоризнена дейность получава една награда: за единъ достойно изпълненъ дългъ единъ висшъ магистратъ е убитъ. На всички стремежи, на всички голѣми усилия на независимата съдебна властъ да урежда човѣшкитѣ правоотношения въ обществото по миренъ начинъ, съ силата на закона, съ силата на правнитѣ норми, се отговаря съ куршума, съ който искатъ да провалятъ тѣзи усилия за законно и мирно уреждане на човѣшкитѣ правоотношения. И заради туй, г. г. народни представители, азъ казахъ, че Парламентътъ би се издигналъ твърде много на своята висота, ако единодушно подчертае, че се извърши единъ атентатъ срещу независимата съдебна властъ на България и ако осъди всички онѣзи провокатори и инспириатори на такива действия, които на стремежа, на усилията да бѣде приложенъ законътъ отговарятъ съ куршумъ и искатъ съ неговата сила да се наложатъ и да парализиратъ тѣзи усилия за насаждане на законността и редъ въ нашата страна. (Ржкоплѣскния отъ сговориститѣ)

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ Ц. Бобошевски: Г. г. народни представители! На 15 т. м. къмъ 7 ч. вечерта софийскитѣ прокуроръ Йоакимъ Димчевъ е билъ атентиранъ въ момента, когато се прибиралъ въ дома си. Този атентатъ срещу българското правосѣдие, въ лицето на тоя доблестенъ и честенъ български магистратъ, е единъ страшенъ атентатъ. Съдебното ведомство е опечалено, защото губи въ лицето на този прокуроръ единъ отъ малцината свои достойни служители.

Йоакимъ Димчевъ е единъ отъ рѣдкитѣ български магистрати. Ние бихме желали съдийскитѣ мѣста да бѣдатъ заемани отъ достойни и честни като него български съдии. Той притежаваше една голѣма юридическа култура. Завършилъ своето образование въ Франция, той още съ пристигането си въ България се отдава съ жаръ на съдийската професия, на която е служилъ въ продължение на 11 години; той, следователно, е единъ отъ изпитанитѣ магистрати. Тамъ където е прослужвалъ той е оставялъ само споменъ на единъ вещь юристъ, на единъ трудолюбивъ съдий, на единъ достоенъ и доблестенъ магистратъ съ воля и съ характеръ. Мнението за него е напълно очертано въ онѣзи срѣди, въ които е работилъ въ продължение на 11 години. Вавсѣкъде той е познатъ като единъ безпристрастенъ и трудолюбивъ съдия, и никѣде въ съдийската и въ адвокатската срѣди не питаятъ какъвто и да било неприязнь къмъ него. Възможността да се посочи за мотивъ на посѣгането срещу него нѣкаква лична мѣстъ е абсолютно изключена, защото съ никого той не е билъ въ свада, съ никого той не е билъ въ кавга; въ всички срѣди спрѣмо него е било засвидетелствувано всѣкога едно уважение. Тоже е изключена и възможността, мотивътъ на този страшенъ и гнусенъ атентатъ противъ Димчева да е била корнетъта.

Тогава какво остава като мотивъ на това злодеяние? И въ това отношение азъ мога да заявя само, че следствието е на своя правъ път. И понеже е изключена хипотезата атентатътъ да е дѣло на лична мѣстъ и отмъщение или на користъ, следователно, трѣбва да търсимъ други подбуди за извършването на това злодеяние, и тѣ съ ясни. И сведенията, които азъ набърже още вчера и онзи единъ съмъ събралъ, потвърдяватъ същото. Тѣзи подбуди съ чисто политико-обществени: трѣбваше да се премежне единъ магистратъ и съ това да се удари нѣщото правосѣдие, защото този магистратъ действително стоеше на този постъ като единъ характеренъ и честенъ съдия. Въмѣсто да бѣде той похваленъ за достойното и съвестно изпълнение на своя дългъ, срещу него се заложна една безчестна и недостойна кампания. Той въведе редъ и дисциплина въ Централния затворъ, издигна го на една подобаща висота и направи, щото затворътъ да престане да бѣде единъ разсадникъ на престѣпници и доставчикъ на професионални атентатори и убийци, какъвто той бѣше презъ дружбашко време; съ своята самоотверженостъ и съ своето лично участие той насади въ затвора една действителна дисциплина, съобразно съ законитѣ и правилнитѣ за затворитѣ. И защото той попречи на системнитѣ избѣгвания отъ затвора, защото не позволяване да се подстрекаватъ и насаждатъ отъ тамъ въ маситѣ пре-

стъпни намбрения, като вземаше предохранителни мърки, една профилактика обществена, против него се започна една бърза кампания, че той е единъ чудовищен прокуроръ, който върши беззакония. Нѣма, освѣнъ да ви процитирамъ 3—4 броя отъ в. „Земледѣлска отбрана“, за да видите, че действително спрѣмо него е било насочено едно такова безцелно обвинение, че той е билъ единъ прокуроръ, който поставилъ вериги на политическитѣ престѣпници, че тѣ нѣмалъ четиво — нѣщо, което е невѣрно. Азъ лично направихъ ревизия въ затвора и не се оказа нищо подобно; азъ видѣхъ въ кабинетѣ на всички политически затворници маса съчинения, чуждестранна литература, чуждестранни вестници, като в. „Танъ“, но само че той вземаше мърки, тѣ да бѣдатъ охранявани, за да не се повтори скандалното бѣгство на Недѣлко Атанасовъ и Христо Стояновъ. Изпълнявайки своя дългъ, той трѣбваше да вземе мърки, за да не ставаме за посмѣшнице, че избѣгватъ отъ затвора дори и онѣзи, спрѣмо които има пайтежки обвинения. Това бѣше грѣхътъ му. Но всички останали клевети бѣха невѣрни. Азъ не чухъ нито отъ единъ отъ политическитѣ престѣпници оплаквания, макаръ че апелирахъ къмъ тѣхъ да бѣдатъ искрени да ми кажатъ дали има нѣщо вѣрно въ това, което се говори, че тѣ са били изтезавани, малтретирани, оковавани въ вериги, че не имъ се позволявало да се виждатъ съ своитѣ близки. Всичко това е абсолютно невѣрно. Едно вѣрно има, че той въведе редъ и дисциплина въ Централния затворъ.

Той имаше и другъ единъ грѣхъ — че смѣташе, че правосъдието — основата на днешната правова държава — трѣбва съ всички сили да брани институциитѣ на държавата, и той ги бранѣше съ властта, съ която разполагаше. Това му бѣше вториятъ грѣхъ. И той знаше, че за туй съвѣстно изпълнение на съдийския си дългъ къмъ него ще има заплахи. На мнозина той се е оплаквалъ, че е предметъ на заплашвания, на мнозина е показвалъ анонимни писма. На мене лично също така се оплакваше, че му се заканвали, задето въвеждалъ редъ и дисциплина спрѣмо затворниците, особено тѣзи, за които азъ ви говорихъ.

Когато имаме предъ видъ това, което е писано въ вестниците, когато имаме предъ видъ закани, които е получилъ, ние лесно можемъ да отгатнемъ отъ коя срѣда може да бѣде инспирирано това убийство. Даже единъ вестникъ бѣше отишълъ дотамъ, че се чудеше, защо още се търпи и не бѣде уволненъ — толкова е било належащо неговото изхвърляне — за да бѣдатъ успокоени духоветѣ въ тѣзи срѣди! И, действително, само 15 дни следъ това запитахме къмъ министерството, защо то продължава да държи този опартизаненъ магистратъ, както го наричаха, той за всѣкога бѣше отстраненъ, като на 15 т. м. биде убитъ. Нѣма съмнение, г. г. народни представители, че това убийство е едно отъ онѣзи вече десетки и стотици, бихъ казалъ, убийства, на които ние сме свидетели отъ нѣколко години. Неуспѣли еднофронтовитѣ да повдигнатъ маситѣ, тѣ усвоиха една тактика да ударятъ на властитѣ, за да парализиратъ тѣхнитѣ функции и да докаратъ анархия, безредие. Започнаха отъ общинскитѣ кметове, полицейскитѣ органи и офицеритѣ отъ войсковитѣ части. Таквъ е случаятъ въ Хасковско, където преди нѣколко дена убиха единъ доблестенъ офицеръ и трима войници, също и онова жестоко и безчовѣчно убийство на трудовата офицеръ въ Бургаско и на нѣколко трудоваци. Това е тактиката, системата — да се уязвятъ всички носители на държавната властъ и по този начинъ да се парализиратъ тѣхнитѣ функции и да се докара анархия и безредие въ България. Ние имаме положителни данни, че тактиката на еднофронтовитѣ, на тѣзи, които отдавна се скъсали съ нормалнитѣ, съ легалнитѣ средства за борба, е съ тероръ да се парализиратъ функциитѣ на носителитѣ на държавната властъ, за да не могатъ да ги изпълняватъ, и по този начинъ да настане въ България анархия, безредие. Ясно е, г-да, нѣма две мнения по това, както въ съдийскитѣ срѣди, така и въ обществото. Поне въ това пѣлата преса е единодушна, съ изключение на в. „Екзъ“, който злорадствува, че прокурорътъ Димчевъ въ своята агония не ще може да каже своята реплика — една ехидна надсмѣшка надъ тѣжката участъ на този достоенъ български магистратъ! (Оживление верѣтъ сговоритѣ).

За насъ нѣма две мнения, г-да, че въ своята основа това убийство е инспирирано отъ политико-обществени мотиви и засега тамъ ние сме насочили следствието, но не сме се добрали до резултати, защото, както всѣкога, така и въ случая убийцитѣ действуватъ много подлю и

коварно. И прокурорътъ Димчевъ, като всѣки храбрецъ, не бѣше вземалъ нужнитѣ мърки, нѣмаше даже най-малкото оръжие въ себе си, нито цѣкъ човѣкътъ, който го е придружавалъ, е ималъ оръжие, за да може да се противопостави или да догони убийцитѣ.

Засега терентъ за лично отмъщение или за користъ е изключенъ, а всички данни говорятъ, че той иде отъ онѣзи срѣди, на които задачата сега е да се справятъ съ властта и съ държавата по този начинъ, именно чрезъ деморализиране и парализиране функциитѣ на полицейскитѣ и военнитѣ органи и на съдебната властъ. Последната не бѣше засегната досега, но дойде и нейниятъ редъ. Венчко върви въ известенъ редъ по тѣхенъ планъ. Защото съ атентиратето на прокурора тѣ искатъ да сплашатъ правосъдието, за да не изпълнява достойно своя дългъ. Но тѣ нѣма да успѣятъ, г-да, защото българското правосъдие е дало достатъчно доказателства на доблестъ и характерностъ и ще се намбрятъ достойни замѣстници на прокурора Димчевъ, който действително остави една хубава страница въ съдийската история.

Правителството, г-да, е вземало всички мърки — това ви го заявявамъ — съдебната властъ въ пълненъ контактъ съ администрацията правятъ всичко възможно и споредъ увѣренията имъ въ конференцията, която имаме снощи съвѣстно, се надѣватъ въ едно най-скоро време да се заловятъ както интелектуалнитѣ, така и физическитѣ убийци на прокурора Димчевъ и по този начинъ само ще дадемъ удовлетворение на възнегодувалата обществена съвестъ. Убийцитѣ трѣбва да получатъ строгото наказание споредъ закона. (Ръкоплѣскания отъ сговоритѣ).

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Хрелопановъ.

И. Хрелопановъ (д. ср.): Г. г. народни представители! Азъ дължа да заявя, че съмъ доволенъ отъ отговора на г. министра, но дължа да използвамъ случая да доведа до знанието на Народното събрание, че поведѣтъ, който ни отне около половина часъ, заслужаваше да отнеме и повече време, тъй като бихме могли да изслушаме много повече факти и много ценни мнения. Тѣзи две минути, съ които разполагамъ като народенъ представителъ, който нѣма, искамъ да ги използвамъ само за туй.

Въ задграничното издание на „Земледѣлско знаме“ отъ 12 ноември 1924 г., броеве 4 и 5, въ статията подъ заглавие „Мирътъ на Балканитѣ ще дойде отъ България“ се третира въпросътъ, какъ този миръ ще дойде и се идва до заключението, че когато единиятъ фронтъ вземе властта въ България, туй ще донесе мира на Балканитѣ; а пъкъ единиятъ фронтъ, за да възтържествува, трѣбва четитѣ непременно да успѣятъ. И затова ето що се казва: (Чете) „Вне убихте Стамболийски, но не можахте да убиете идеята. И ето я, тя се издига величествена изъ гроба на мъченика и, олицетворена въ народнитѣ чети, приготвя своето царство и вашата смъртъ“ — значи смъртъта на всички останали обществени течения. Накрая на тази статия се казва: (Чете) „Азъ поздравлявамъ народнитѣ чети и викамъ: дерзайте! Правдата е на ваша страна, надчовѣшкитѣ ви напори ще се увѣнчаатъ съ успѣхъ! Велика Кикинда, 29 септември 1924 г. д-ръ К. Терзиевъ“. Затова, г. г. народни представители, въпросътъ, който много пѣти ние сме задавали на представителитѣ на дружбашкия съюзъ — да заявятъ, солидаризиратъ ли се тѣ, въ връзки ли съ тѣ съ задграничното представителство на тѣхния дружбашки съюзъ — интересува българския Парламентъ, и днесъ повече отъ всѣкога тѣ съ дължни да обяснятъ, тѣ трѣбва да кажатъ: при тѣзи статии, които се пшатъ въ задграничното издание на „Земледѣлско знаме“, още ли ще продължаватъ да мѣчатъ или ще заявятъ предъ насъ и предъ българското общество какво е тѣхното отношение къмъ задграничното представителство на дружбашкия съюзъ? Азъ отправямъ тоя въпросъ къмъ всички представители на дружбашкия съюзъ отъ различнитѣ нюанси и на комунистѣтѣ. Дали съ за единия фронтъ или съ противъ него, това не е важно; важното е, иматъ ли връзки съ задграничното представителство на дружбашкия съюзъ или нѣматъ такива. За туй поздравление на четитѣ, на разбойничеството въ България, единиятъ фронтъ на дружбашитѣ и комунистѣтѣ какво мисли и какво отношение има спрѣмо него?

Х. Димитровъ (з): Нима това не се разбира отъ тѣхнитѣ речи, че иматъ връзки?

Д. Митовъ (д. сг): Какъ да нѣматъ връзки, когато Косовски е седналъ между тѣхъ?

Г. Косовски (з): Както ние, народнитѣ представители, така и постоянното присѣствие и висшиятъ съюзенъ съветъ на земеделския съюзъ излѣзохъ съ декларация по този въпросъ. Ние тукъ нѣма да си играемъ: по хиляди пъти въ Камарата да казваме дали имаме връзки или не. „Вие имате връзки, като имате задгранично издание на „Земеделско знаме!“ У кого отъ насъ ще намѣрите тоя вестникъ? (Смѣхъ и възражения отъ стовориститѣ).

Т. Кожухаровъ (д. сг): Питамъ бюрото на Камарата: даденъ ли е отпускъ на Николай Петрини? Къде е Петрини? Кой го разписва въ дневника? Него го нѣма тукъ, а си получава дневникъ.

К. Пастуховъ (с. д): Г. председателю! Искамъ думата.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Имате думата.

К. Пастуховъ (с. д): Г. запитвачътъ се обърна къмъ представителитѣ на земеделци и комунисти и иска отъ тѣхъ една декларация предъ Народното събрание, дали тѣ се солидаризиратъ съ онова, което се проповѣдва отъ вънъ и съ това, което се върши въ България. Азъ мисля, че въ такъвъ случай питането добива малко по-широко значение и ако и да е казано въ правилника, че въпросътъ се ликвидира само между запитвача и съответния министъръ, предъ видъ важността на въпроса и трагичността на случката, чини ми се, че е умѣстно по тоя случай да получимъ сериозно съответната декларация. Нищо не би било по-добро за Народното събрание, ако, каквато и да е опозицията на нѣкон партии, тѣ направятъ декларация, че заставатъ напълно на легална база, че се отвърщаватъ отъ политическия убийства и отъ тѣй нареченитѣ народни чети и че не могатъ да иматъ нищо общо съ възбудителитѣ и инспирираторитѣ имъ. Такава една декларация би била умѣстна по този случай, защото не бива само въ ожесточения, въ зачакни и въ дребнави спорове да се признаватъ или да се отричатъ известни работи.

Ето защо, азъ отъ моя страна моля председателството не да дрънка звънеца, както въ други случаи, . . .

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Както виждате, не дрънкамъ звънеца, но Вие, г. Пастуховъ, направете Вашето заключение.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ не Ви оскърбявамъ. — . . . като смѣта, че въпросътъ не се отнася и до други депутати. Това не е обикновенъ случай, това е единъ извънреденъ случай и нека имъ се даде думата. Азъ мисля, че всѣки единъ отъ насъ, народнитѣ представители, се възмущава отъ трагичното убийство, извършено върху софийския прокуроръ, и всѣки единъ отъ насъ по-скоро е наклоненъ да върва, какво въ случая най-малко вѣроятнo би било предложението, че убийството е плодъ на лично отмъщение или на лична користъ. Дори личното отмъщение въ този случай трѣбва да се тълкува въ единъ по-широкъ смисълъ — че то пакъ носи въ себе си една политическа подкладка. Ако убийството носи политическа подкладка — а то не е единиятъ случай въ нашата страна — азъ мисля, че ние най-малко трѣбва да изкажемъ не само нашитѣ съболезнования къмъ опечаленото семейство на единъ магистратъ, който е изпълнявалъ добросъвестно своята длъжностъ, но и нашето възмущение противъ тоя начинъ на правене политика въ България. Народното събрание трѣбва да бѣде въ съзнанието, че каквито и да бѣдатъ ожесточени борбитѣ между известни групи, каквито и да сѫ грѣховетѣ на онѣзи, които ни управляватъ и които ние критикуваме, не може въ нашата държава, която стои на правна база, въ която всички партии, когато обвиняватъ и когато се препорѣчватъ предъ народа, заставатъ на почвата на конституцията и на законността, да се аплодиратъ по единъ или по другъ начинъ беззаконията, посегателствата, насилнията и безчовѣчнитѣ актове, които се извършватъ било върху частни лица, било върху държавници, било върху органи на властта. Най-сетне време е да бѣдемъ искрени въ своитѣ заявления. По-смѣло, по-решително и по-лесно ще постигнемъ цѣльта си, ако застанемъ всички на една легална база. Това, което се нарича законностъ и свобода и което

всички изхвърляме изъ устата си, действително трѣбва да стане една догма и на опозицията, и на правителството, и на цѣлото гражданство въ България.

Ние, нашата партия, ако и опозиционери на правителствата, винаги сме заставали на легална база и затова отъ сърце желаемъ всички партии да застанатъ на легална база. Отъ сърце желаемъ да получимъ една декларация, че действително и партията на единнофронтитѣ, комунисти и дружбани, сѫ застанали въ душата си, въ писанията си и въ дѣлата си на почвата на закона и на свободата и, стоейки на тая почва, искатъ да се борятъ срещу своитѣ врагове, правителство или други партии, за да насаждатъ народовластие или какъвто и да било другъ редъ въ страната. (Ръкоплѣскания отъ всички страни, безъ земеделцитѣ и комуниститѣ)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Допунахъ г. Пастуховъ да говори, понеже смѣтахъ, че той ще направи предложение. Предложението му, тѣй както азъ го схващамъ, е да се покажи групата на земеделцитѣ да даде декларация по този случай. Обаче правилникътъ запрещава да ставатъ каквито и да било разисквания по поводъ на питаня. Прочее, ако тази група желае, да вземе актъ отъ това, което днесъ се изтъква, и при удобенъ случай да направи тая своя декларация. Но, повтарямъ, по поводъ на питаня правилникътъ запрещава разисквания. Смѣтамъ въпроса за изчерпанъ.

П. Миновъ (з): Нека това питане се обърне въ запитване и тогава ние ще вземемъ думата. Не може така, по поводъ на едно питане, да се хвърлятъ върху насъ обвинения. Може ли такава нѣщо? Нѣма никакви доводи, нѣма никакви основания.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Това е единъ начинъ, за да отговорите вие.

П. Миновъ (з): Господинътъ въ своето питане трѣбваше да цитира в. „Земеделска отбрана“, а не това, което нише задграничното издание на „Земеделско знаме“.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Г. Косовски взема думата, безъ да му я дамъ, и каза това, което трѣбваше да каже.

К. Славовъ (с. д): Това ще рече, че дружбанитѣ се солидаризиратъ съ такива акции.

Г. Косовски (з): Да се отбележи, че тази бележка е прави отъ широкъ социалистъ. (Пререкания между земеделци и социалдемократи)

Х. Баевъ (з): Отъ всѣки най-дребенъ въпросъ правите политика. Дайте ни възможностъ да се изкажемъ.

П. Алековъ (с. д): Трѣбваше да вземете думата и да направите декларация, солидаризирате ли се съ „Земеделско знаме“ или не.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

П. Миновъ (з): Вие много желаете Земеделскиятъ съюзъ да бѣде унищоженъ, за да набѣбне вашата партияка.

П. Алековъ (с. д) Вие трѣбва да кажете, солидаризирате ли се или не съ тѣзи, които убиватъ по улицата?

К. Пастуховъ (с. д): Да обясня. Азъ се застъпихъ да се даде думата на г. Косовски, понеже той почна да говори, но г. председателътъ, смѣтайки, че трѣбва да приложи правилника, не иска да му даде думата. Азъ искахъ да обърна вниманието ви, че случаятъ е извънреденъ и заслужава да имъ се даде думата. Никои не кара една група на зорланъ да прави или да не прави декларация и нѣма защо отъ това да се кове оръжие срещу насъ. За мене, г-да, не е маловаженъ въпросътъ, има ли въ България разбойничество или не.

Х. Баевъ (з): Ние си запазваме правото да си кажемъ думата по всичко, което се инспирира по нашъ адресъ.

Председателстваващ Н. Найденов (Звѣни) Г. Баяв! Правя Ви бележка.

К. Пастухов (с. д.): Азъ не твърдя, . . .

Председателстваващ Н. Найденов: (Звѣни) Нѣмате думата, г. Пастуховъ.

К. Пастухов (с. д.): . . . че земледѣлцитѣ сѣ организирали убийството на прокурора. Азъ не имъ хвърлямъ това обвинение, нито защитаватъ, но азъ, по поводъ на питането, поискахъ думата и помолихъ да се даде думата на земледѣлцитѣ. Това е то моето предложение. Тази работа не е дребна.

Председателстваващ Н. Найденов (Звѣни) Господата ще иматъ възможностъ да направятъ тази декларация когато поискатъ при другъ случай. Правилникътъ ми запрещава по поводъ на питанія да допусна разисквания. Заинтересованитѣ винаги могатъ да намѣрятъ случай да направятъ декларация и нека сега не се извиняватъ съ това, че не имъ давамъ думата.

К. Пастухов (с. д.): (Къмъ П. Миновъ). Ние не се солидаризираме съ никого и не правимъ ничия политика. Ние не правимъ партийна политика и мили очи на никоя група. Ако у насъ има съмнение, че една група или една личностъ насърчава по единъ или другъ начинъ убийства въ нашата страна, наша длъжностъ е да издигнемъ гласъ на протестъ и на възмущение. (Ръкоплѣскания отъ всички страни, съ изключение на комунистичитѣ и земледѣлцитѣ). Разберете това нѣщо въ, които сте се борили рамо до рамо съ насъ. Ние се боримъ за народовластие, а не да се поваятъ по земята труповетѣ на политическитѣ ни противници. (Ръкоплѣскания отъ всички страни, съ изключение на комунистичитѣ и земледѣлцитѣ). Възражения отъ народнитѣ представители Г. Косовски и П. Миновъ)

Председателстваващ Н. Найденов: (Силно звѣни)

Х. Пуневъ (с. д.): (Къмъ Г. Косовски) Ти си убиецъ! Да мълчишъ! Не те е срамъ!

Председателстваващ Н. Найденов: (Звѣни)

Х. Пуневъ (с. д.): (Къмъ Г. Косовски) Ти нѣманъ право да говоришъ, ти си убиецъ! Да мълчишъ ти, Ямболски герой!

П. Алековъ (с. д.): (Къмъ Г. Косовски) Ти ще давашъ смѣтка за случката въ Ямболъ.

Председателстваващ Н. Найденов: (Силно звѣни) Моля, тишина, г-да!

Г. министърътъ на вътрешнитѣ работи ще отговори на питането на г. Продановъ.

Има думата народниятъ представител г. Господинъ Продановъ.

Обажда се: Нѣма го.

Т. Димитровъ (д. сг): Разкажъ се!

Министъръ И. Русевъ: На питането на г. Петъръ Миновъ ще отговоря.

Председателстваващ Н. Найденов: Народниятъ представител г. Петъръ Миновъ има думата да развие своето питане.

П. Миновъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Мисля, че всички отъзи случаи, които излагамъ въ своето питане, отправено къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи, не би трѣбвало вече да се повтарятъ въ нашия политически животъ. Азъ мислѣхъ, че следъ даванитѣ тържествени декларации отъ страна на правителството въ редъ случаи за законностъ и редъ въ страната, за обществена солидарностъ, нѣма да се допуснатъ най-малко отъ надлежитѣ административни органи подобни нѣща, каквито описвамъ въ своето питане.

Азъ съмъ отправилъ къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи следнитѣ питанія: (Чете)

„Известно ли е на г. министра, че въ с. Крумово, Ново-загорско, при редовно избранъ общински съветъ, надлежно утвърденъ“ . . .

Министъръ И. Русевъ: Вие имате много питанія. Азъ ще отговоря на питането за терора при хасковския изборъ, а на това питане после ще отговоря.

П. Миновъ (з): Добре. Но понеже се е минало повече време отъ даването на това питане, азъ бихъ желалъ да ми се даде питането.

Министъръ И. Русевъ: Може ли, г. Миновъ, да забравите за три дни терора по изборитѣ?

П. Миновъ (з): Не, г. министре, но е минало много време. Г. г. народни представители! При произвеждането на избора за общински съветници въ гр. Хасково, станалъ на 2 ноември, сѣ били арестувани още на 1 ноември нѣколко души отъ по-виднитѣ сдружени земледѣлци.

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Колко дни преди избора?

П. Миновъ (з): Единъ день, казвамъ, нали чувате? (Смѣхъ).

Нѣкой отъ сговориститѣ: Не се ядосвай!

Председателстваващ Н. Найденов: (Звѣни)

А. Сталийски (д. сг): Да не искашъ ти да правишъ тероръ тукъ?

П. Миновъ (з): На терора съ тероръ се отговаря.

Отъ сговориститѣ: А-а-а! (Смѣхъ)

П. Миновъ (з): Разбира се, тероръ въ такъвъ смисълъ, какъвто той прави.

Полицейскитѣ приставъ Дѣлчо Шатъровъ запланивалъ нѣколко души, хора на Земледѣлския съюзъ, да не се разхождатъ много, да не агитиратъ, да не проявявали никаква деятелностъ по избора, защото той щѣлъ да имъ нанесе нѣкаква беля и защото правителството на всѣка цена е решило да спечели този изборъ. Говорилъ имъ е: „Вие сте тъкмили или сте направили нѣкакво тайно заседание, мислите си“. Въ деня на избора, на 2 ноември, нѣкой отъ нашитѣ хора сѣ били арестувани за по нѣколко часа. Виждате, г. г. народни представители, че тѣзи заплашвания почватъ въ време на самия изборъ да се осществяватъ отъ казанія приставъ. Той починалъ на 1 ноември още арести и побойща въ участъцитѣ. Арестувани сѣ били около 20 души, раздѣлени на две групи: едната група е била изпратена въ околийското управление, а другата — въ казармитѣ.

Х. Димитровъ (з): Цепенницата играла ли е, Петре?

П. Миновъ (з): Властта е търсила да узнае отъ тѣзи 20 души, които сѣ били арестувани, какво е ставало въ Хасковскитѣ бани, дали не е имало нѣкаква среща тамъ между Митю Ганевъ и бившия министъръ отъ кабинета на Стамболийски, Петъръ Яневъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Казватъ, че е имало.

Другъ отъ сговориститѣ: Кога сѣ арестувани тѣзи хора?

П. Миновъ (з): Въ деня на самия изборъ.

Сжиятъ сговористъ: Следъ избора.

П. Миновъ (з): Г. г. народни представители! Мотиви да бъдатъ арестувани известни хора могатъ да се намѣрятъ много, но азъ виждамъ едно преднамѣрение отъ страна на властта, непременно да си послужи съ това, че Петъръ Яневъ ималъ нѣкаква среща на Хасковскитѣ бани съ нѣкакъвъ си разбойникъ, за да бъдатъ преследвани хората на Земледѣлския съюзъ. Азъ не мога да разбера, защо по такъвъ начинъ се инсинуира, защо по такъвъ начинъ се търсятъ предлози, за да се тероризиратъ известни избиратели. Ако наистина властта желае да спечели нѣкой изборъ въ известно мѣсто, тѣзи ли сѣ начинитѣ, по които може да сполучи тя въ това? Ами че нека действува по единъ законенъ начинъ; нека агитаторитѣ на правителството развиятъ тамъ своята платформа, своята програма, а не да си служатъ съ единъ подобенъ тероръ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Не ни приказвай за платформи. Вашата платформа е тоягата.

П. Миновъ (з): Изглежда, г. Данаиловъ, че ще се повтаря тая работа. — По единъ нагласенъ поводъ, казвамъ, сж били арестувани маса избиратели, за да бждатъ тор-мозени. Може ли това?

Нйкой отъ сговориститъ: Не е вйрно. Сведения имаше за тйзи хора преди избора, но нарочно не се арестуваха преди избора, а следъ избора, за да не се приказва, че има тероръ.

П. Миновъ (з): Г. г. народни представители! Вие знаете, че зимасть имаше една сливнишка случка.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Ограничете се съ питането си, г. Миновъ, иначе нйма да Ви позволя да говорите.

П. Миновъ (з): Даже вие знаете, че бйше образувано и следствено дйло противъ единъ народенъ представителъ, обаче то трбваше да се прекрати. По сжщия начинъ се инспирира и тая работа. Тия 20 души се разкарватъ отъ затворъ въ затворъ затуй, защото се подозирало, че Петъръ Яневъ ималъ нйкаква среща съ Митю Ганевъ. Може ли да се предполага това, г. г. народни представители?

Отъ сговориститъ: А-а-а!

П. Миновъ (з): Може ли даже да се допуска това? За всички ви е известно, че Петъръ Яневъ се намира подъ надзора на властта, че той не е изпуснатъ нито единъ денъ отъ надзора на тази властъ. А когато Петъръ Яневъ е билъ подъ надзора на властта и когато за нйколко дни той е отишълъ въ Хасково, може ли да се допусне, че тамъ предъ тайнитъ агенти той ще има среща съ разбойници? Това не би трбвало даже да се помисли, а не и да се допуска. И може ли по поводъ на това да бждатъ арестувани, разкарвани и тормозени тия хора, чийто имена азъ излагамъ въ моето питане?

Азъ мисля, г. г. народни представители, че крайно време е вече да не си служимъ съ такива нагласени историйки, за да изтезваме българския народъ. Вие обвинявахте земледйльското правителство, че то е изтезавало българския народъ, а сега вие продължавате този тероръ, ако приемемъ за вйрно, че е имало въ наше време тероръ. Изглежда, че оня, който властува, винаги прави тероръ надъ българскитъ граждани. (Ржкоплъскания отъ земледйльцитъ)

Д-ръ К. Милановъ (д.сг): Какъ не Ви е срамъ да говорите, когато презъ вашия режимъ имаше толкова убийства и атентати!

П. Миновъ (з): Азъ казвамъ факти.

Д-ръ К. Милановъ (д.сг): Кажете за вашитъ убийства.

П. Миновъ (з): Значи вие искате да ни унищожите съ единъ замахъ и да нймаме право да се възмущаваме отъ една беззаконна мйрка?

Д-ръ К. Милановъ (д.сг): Не те е срамъ! За Петъръ Яневъ ще приказвашъ!

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. министърътъ на вътрешнитъ работи и народното здраве.

Министъръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! За мене е достатъчно да посоча на факта, че г. Миновъ не посочи нито на едно име на човйкъ, който да е арестуванъ, който да е преследванъ и комуто да е била ограничена свободата, за да дойда горе-долу до нйкакво убеждение, че все може-би е имало нйщо. Г. Миновъ дотолкова е убеденъ самъ, че е имало тероръ, или дотолкова му е направило силно впечатление терорътъ въ Хасково, че той даже бйше забравилъ въ какво се състои този тероръ въ Хасково. Това показва, че или неговата дружбашка чувствителностъ къмъ терора е твърде слаба, или въ действителностъ тероръ не е съществувалъ. Азъ положително твърдя, че въ Хасково не е имало никакъвъ тероръ и никакво арестуване на хора въ навечерието на избора.

Петъръ Яневъ, бившъ министъръ въ дружбашкия кабинетъ, се намира подъ полицейски надзоръ. Г. Миновъ вйроятно знае защо, пъкъ и самъ г. Яневъ знае защо.

И поради туй, че Петъръ Яневъ е подъ полицейски надзоръ, полицията трбва да знае всйкога къде се намира той. Нйколко време преди избора Петъръ Яневъ е отишълъ на Хасковскитъ бани и обществената безопасностъ се е добрала до сведения, че той цйла нощъ тамъ се е веселилъ съ известни съмнителни хора. А тъкмо около туй време четата на Митю Ганевъ се навърташе около тия бани. Обществената безопасностъ започва да изпълнява своя дългъ. И забележете, г-да, следъ избора вече, предъ очитъ на прокурора сж арестувани известни хора, които сж приятели на приятелитъ на г. Минова и приятели на г. Яневъ. Между тия хора сж били намйрени иестъ души ятаци на Митю Ганевъ. Дватамата отъ тйхъ, Георги Петровъ, бившъ учителъ, отъ с. Буково, Борисовградска околия, и Радю Ивановъ, отъ сжщото село, сж успйли да избягатъ отъ стражата. Другитъ трима, Кузма Русковъ, отъ с. Драгойново, Борисовградско, Дйльчо Божиновъ, и Запрянъ Тодоровъ, отъ гр. Борисовградъ, сж предадени на съдебнитъ власти и въ тая минута се намиратъ въ Хасковския окръженъ затворъ въ разпореждане на съдебнитъ власти. Както виждате, съмненето на обществената безопасностъ въ връзка съ неразрешеното отиване на г. Петъръ Яневъ на Хасковскитъ бани ни довежда до единъ резултатъ: намираме хора, които иматъ връзки съ четата на Митю Ганевъ. Ако Вие, г. Миновъ, казвате, че тия хора сж видни хора на дружбашитъ, следва да заключимъ, че вашитъ видни хора сж ятаци на разбойницитъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. Петъръ Миновъ, за да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

П. Миновъ (з): Не съмъ доволенъ отъ отговора на г. министра на вътрешнитъ работи. Азъ съмъ посочилъ имена; посочилъ съмъ адвоката Кочо Балмезовъ.

Министъръ И. Русевъ: Той е билъ веднага освободенъ.

П. Миновъ (з): Азъ не мога да разбера, защо той е билъ такуванъ като човйкъ, който може да има нйщо съ укривателитъ на разбойницитъ.

Азъ не мога да бжда доволенъ отъ отговора на г. министра, още повече като се знае, че малтретирането на тйзи хора е станало само поради избора. Не можеше ли да се търсятъ ятаци и укривателитъ на разбойницитъ нйколко дни или седмици преди избора, ами трбваше да се чака точно изборътъ, за да могатъ да бждатъ тероризирани наши хора? Нашитъ хора не могатъ да бждатъ укриватели или ятаци на разбойници. Но целта е друга: да се провалятъ нашитъ хора въ избора.

Министъръ И. Русевъ: Трбва пакъ да подчертая, че арестуването е станало следъ избора, а не преди избора. Лицето, което спомена г. Миновъ, следъ нйколко часа отъ арестуването му е било освободено. Въ такива случаи обикновено биватъ задържани повече хора, като невинитъ се освобождаватъ веднага. Ятаци сж въ затвора.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Пристъпваме къмъ разглеждане точка първа отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за настаняване на работа и осигуряване при безработица — продължение на разискванията.

Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Д. Христовъ: Г. г. народни представители! Известно ви е, че социалното законодателство се явява като последица на икономическото и, по-специално, на индустриалното развитие. Високо културни и отишли далечо въ своето индустриално развитие страни въвеждаха социалното законодателство — законодателството за покровителство на работницитъ, за смекчаване конфликтитъ, борбитъ съ капитала — твърде късно. Макарь и резултатъ на индустриалното развитие, социалното законодателство въ тия страни тепърва има да се изгражда.

Какво е индустриалното развитие на малката България и въ какъвъ моментъ се намира нейното икономическо развитие? Отъ даннитъ, които официалната статистика ни дава, презъ 1912 г. ние сме имали около 15.000 души работници заети въ индустриитъ покровителствувани отъ закона за насърчение на мйстната индустрия, а споредъ ин-

дустриялната анкета, извършена въ 1922 г., броят на тия работници е бил 55.000 души. Общият брой пък на работниците въ всички изобщо предприятия, стопанства и заведения — индустриални, занаятчийски и търговски — е възлизалъ, все споредъ даннитъ на сжщата анкета, кръгло на 120.000 души. Ако допуснемъ, че цифрата на квалифициранитъ индустриални работници 55.000 души, представлява глави на семейства, сиречь около 250.000 души, то отъ общото население на страната, 5 милиона души, тия 250.000 души съставляватъ едва 5%. Ако общото число на работницитъ отъ всички категории въ индустриалнитъ, занаятчийскитъ и търговски заведения, 120.000 души, сж тоже глави на семейства, това сж 600.000 души, които отъ общото население на страната съставляватъ не повече отъ 10%. Но очевидно не всички работници, заети въ индустриалнитъ заведения, сж глави на семейства, тъй като голѣмъ процентъ отъ тѣхъ сж деца — момчета и момичета.

И при всичко, г. г. народни представители, че нашата индустрия се намира още въ своитъ наченки, че тя е останала далеко назадъ въ сравнение съ индустриитъ на напредналитъ цивилизовани държави, нашитъ законодател отъ рано се е отнасялъ съ симпатии и съ грижи къмъ работничеството. Той овреме, още при първия развой на индустрията у насъ, положи основитъ на трудовото законодателство. Трудовото законодателство не е ново; то датира отъ преди 20 години, когато се тури началото на покровителство на женския и детския трудъ и на инспектората по труда. Съ закона за насърчение мѣстната индустрия и съ неговитъ измѣнения се положиха основитъ на специалния фондъ за осигуряване при злополука, инвалидность, старостъ и смъртъ, а съ закона за спомогателна каса на работницитъ въ общественитъ предприятия отъ 1905 г. и съ закона за подпомагане на държавнитъ работници въ случай на инвалидность и заболѣване отъ 1906 г. се въведоха инвалиднитъ пенсии за пострадалитъ — на следственитъ пенсии за вдовинитъ и сирачнитъ на тия последнитъ. Въ 1909 г. се тури начало за постройка на работнически жилища, а въ 1902 г. биде въведена педѣлната почивка. И така, въ навечерието на голѣмата война България, съ своето социално законодателство, бѣше изпреварила далеко по-напреднали въ индустриална държави, а въ самия разгаръ на войната се обединиха фондоветъ за работнички застраховки и се създаде законътъ за хигиената и безопасността на труда, съ което социалното законодателство се доизграждаше все повече. Веднага следъ войната презъ м. априлъ 1919 г., тогавашниятъ министъръ на търговията, промишлеността и труда, нашитъ колега г. Сакъзовъ, въведе 8-часовия работенъ денъ, за който въ много, пакъ ще кажа, напреднали, културни и цивилизовани страни още спорятъ и го изучаватъ, безъ още той да е въведенъ. Съ закона пъкъ за общественитъ осигуровки, който гласувахме въ тази пролѣтната сесия, ние турихме още по-здраво основитъ на социалното законодателство, защото този законъ е най-модерния кодексъ на социалното законодателство.

Г. г. народни представители! Вѣрно ли е, че съ социалното законодателство у насъ, на отдалѣнитъ моменти на което току-що указахъ, се прави приносъ за подобрене съдбата на работничеството и вѣрно ли е, че то има за тенденция да донесе едно по-голѣмо примирение между капитала и труда, между работодатели и работници? Позвовете да изтъкна по-важнитъ постановления отъ закона за хигиената и безопасността на труда, за да видите, че нашитъ законодател не само се е отнасялъ съ грижи и симпатии къмъ работничеството, и че той не само отрано е турилъ основитъ на трудовото законодателство, но и е изпреварилъ самото икономическо и индустриално развитие. Съ законътъ за хигиената и безопасността на труда, законодателтъ повелява, щото всички предприятия, стопанства и заведения да бждатъ устроени по такъвъ начинъ, щото животътъ и здравето на работника да бждатъ поставени колкото е възможно въ по-добри условия и въ по-голѣма безопасностъ. Той повелява работодателятъ така да устройватъ своитъ заведения и предприятия, щото чистотата, провѣтриването и освѣтяването, съ една дума всичко онова, което се изисква отъ съвременната хигиена, да бжде съблюдавано; законътъ изисква въ едно помѣщение да не се помѣстватъ повече работници отъ колкото това се изисква отъ хигиената. Нѣщо повече, той дава право на публичната, на държавната властъ, въ лицето на министъра на търговията, да задѣлжава работодателятъ да строятъ жилища въ всички ония случаи, когато това се диктува отъ нуждитъ, здравето и живота на ра-

ботницитъ. Съ сжщиятъ законъ се покровителствува и въ по-голѣми размѣри женския и детския трудъ. До 12 годишна възраст нито едно дете не може да бжде ангажирано въ какво и да било индустриално или занаятчийско заведение, а до 14 годишна възраст, ако не е завършило първоначално образование. Въ него сж указани цѣлъ редъ индустрии, въ които се забранява използването труда на деца отъ 16 до 18 години. Момчета ненавършили 18 годишна възраст и жени отъ всѣка възраст не се допускатъ да работятъ въ цѣлъ редъ индустрии: въ минитъ, карнери, фабрики за взривни вещества и др. Съ сжщия законъ се въведоха и работническитъ книжки, а най-важно — турн се за първи пътъ начало на 8-часовия работенъ денъ за децата отъ двата пола до 16-годишна възраст; съ него се ограничи работното време за момчета до 18 години и за жени отъ всѣка възраст до 10 часа, като се опредѣли максимумътъ на работното време 11 часа за мъжетъ надъ 18-годишна възраст; нощната работа за женитъ се запрети, а всички работници, употребени въ нощни смѣни, не могатъ да бждатъ ангажирани въ дневна работа. Той опредѣля не само дневната почивка, но гарантира на работника и една непрекъсната седмична почивка отъ 36 часа, достатъчно време за възстановяване и освежаване на силитъ; съ него се въвежда безплатното лѣкуване на работницитъ и на тѣхнитъ семейства; предвижда се всѣко заведение, въ което има повече отъ 10 души работници, да има своѣ лѣкарь, който да се грижи за безопасността и за всички хигиенически изисквания на труда, а общинитъ, въ които има повече отъ 1.000 души работници, да поддържатъ специаленъ лѣкарь за казаната целъ. Освенъ това, той разширява института на инспектората по труда и предвижда помощници на окръжнитъ инспектори въ всички околии, въ които има повече отъ 1.000 души работници. И най-после съ него се учредява Върховниятъ съветъ на труда и работническитъ застраховки, като съвѣстелно тѣло, за прилагане наредбитъ на самия законъ. Кой може, прочее, да откаже, че съ това социално законодателство, при една неразвита още индустрия, законодателтъ не се е постаралъ да внесе повече примирение и по-голѣма солидарностъ — доколкото това е възможно при нашитъ условия — между капитала и труда за избѣгване конфликтитъ, толкова вредни и за дветъ страни?

Г. г. народни представители! Съ настоящия законопроектъ социалното законодателство у насъ се доизгражда. Съ него се прави новъ приносъ въ трудовото законодателство и нови усилия за социалното примирение, необходимо както за спокойствието на обществото, така и за по-нормалното развитие на индустрията и за повишаване производителнитъ сили на страната. Като оставимъ настрана формалната причина, по която ние сме длъжни да внесемъ този законопроектъ — думата ми е за изпълнение постановленията на международната организация на труда въ нейнитъ две последователни конференции въ Вашингтонъ и Генуа — има и други причини, отъ социално и стопанско естество, които ни заставляватъ да приемемъ този законопроектъ. Социалната, и едновременно етическата, причина е: да гарантираме труда на всѣки български гражданинъ, а стопанската — да бжде използванъ този трудъ, за да допринесе повече блага и повече ценности за народното благосъстояние и народно благоденствие. Законопроектътъ има за целъ да създаде по-голѣма стабилностъ въ отношенията между работодателя и работници и за постигането на тази целъ въ него сж предвидени нужнитъ правови санкции. Той цели, щото конфликтитъ между работници и работодатели да бждатъ избѣгвани съ съблюдаване на сключенитъ веднажъ наемни договори; той има освенъ това за целъ да създаде и по-близки, по непосредствени и по-бързи връзки между работодателя и работници, за да се постигне, колкото е възможно, по-голѣмо равновесие между прилива и отлива на работничеството отъ едни въ други мѣста, тъй като е възможно въ една мѣстност да има повече работници, а въ друга — по-малко, въ една — излишѣкъ, а въ друга — недостигъ; той се стреми да изравни тѣзи неравности и да отстрани аномалноститъ и, по такъвъ начинъ, да създаде по-благоприятни условия за повдигане на народното производство. Съ законопроекта се поставя на по-здрави основи и въпроса за емиграцията, която на времето предствляваше, па и днесъ, едно отъ болнитъ мѣста въ нашия икономически животъ. И най-после, единъ отъ важнитъ мотиви за неговото внесане е, да се обезпечи работникътъ отъ принудителната безработица.

Главният принципи, върху които почива законопроекта, сж следните. Настаняването и обезпечаването на безработните носи характер на държавен монопол; настаняването на безработните ще става от борсите на труда, а тамъ дето такива нѣма или не могат да бъдат организирани, от мѣстните градски бюра; всѣки български гражданинъ надъ 14-годишна възраст, който задължително е осигуренъ и взема участие въ общественитѣ осигуровки, има право да се ползува отъ облагитѣ, които законопроектътъ предвижда. Другъ единъ отъ важнитѣ принципи, легналъ въ основитѣ на законопроекта, е задължителността. Всички работници и служаци въ държавни, обществени и частни предприятия сж задължително осигурени срещу принудителна безработица. И най-после, както службата по настаняването, така и по осигуряването, е безплатна за работника. Тѣзи сж главнитѣ начала, върху които законътъ е изграденъ и върху които той почива.

Борсата на труда ще бъде мѣстото, дето ще бъде свързоточенъ обществениятъ животъ на работника. Тя ще има за целъ да нормализира отношенията между работници и работодатели чрезъ помирителния съдъ и чрезъ трудовия съветъ, да постави въ по-близъкъ контактъ единитѣ и другитѣ, да отстранява по възможностъ конфликтитѣ и да даде възможностъ на работниците да се вглеждатъ по-добре въ трудноститѣ, както и въ голѣмитѣ задачи на съвременното производство, за разрешението на които да съдействуватъ, защото само съ развитието на производството могатъ да се обезпечатъ еднакви интереситѣ както на патрони, така и на работници. При всѣка борса на труда ще бъде учреденъ специаленъ сервизъ за настаняване, обществени осигуровки, амбулатория сж надлеженъ аптеченъ шкафъ, а така сжщо и професионални курсове, които ще иматъ за целъ да дадатъ по-голѣмо професионално образование на работниците. Въ всички градове пъкъ, въ които, по една или друга причина, е невъзможно организирането на борси на труда, ще се учредятъ специални бюра за настаняване и осигуряване отъ безработица.

Помирителниятъ съдилища, които съгласно законопроекта, има да играятъ важна роля и да изпълнятъ висока обществена мисия, ще се състоятъ отъ мировия съдия и по единъ представител на работниците и работодателитѣ; тѣ ще урегулиратъ отношенията между работодателитѣ и работниците що се отнася до настаняването, уволняването, назначаването, изплащането на заплатитѣ, както и прилагането на вътрешенъ редъ въ фабричните индустриални заведения.

Трудовиятъ съветъ, който се учредява като спомогателенъ органъ, макаръ и съ съвещателенъ гласъ, ще има не по-малко важна задача — да разработва въпроситѣ, които интересуватъ този голѣмъ сервизъ; неговата задача ще бъде не само да посочва на мѣрките, които трѣбва да се взематъ въ неговия районъ за настаняване на работа на безработните, но и да посочва на всички онѣзи мѣрки, съ които безработицата може да бъде намалена или отстранена. Не по-малко важна ще бъде и неговата социална мисия: да посрѣдничъ въ конфликтитѣ между господари и работници въ случай на стачки и локаутъ, каквито биха могли да се извършатъ отъ единитѣ или другитѣ. Съ законопроекта, ще се съгласите, че ние, безъ да разрешаваме голѣмия социаленъ въпросъ, допринасяме твърде много за примирението между капитала и труда. Желателно е, г. г. народни представители, што цѣлата тая организация да бъде по-бърза и по-експедитивна, защото само тогава нейниятъ ефектъ ще бъде по-голѣмъ и само тогава нейнитѣ благотворни послѣдствия ще бъдатъ по-голѣми и по-сигурни. Ето защо се предвижда, што всички жалби и оплаквания да бъдатъ разрешавани отъ помирителния съдъ въ единъ срокъ отъ седемъ дена; недоволната страна въ седмодневенъ срокъ да се отнесе къмъ централния помирителенъ съдъ въ София, който, отъ своя страна, сжщо въ единъ срокъ отъ седемъ дена да каже своята последна дума. Решението на централния арбитраженъ съдъ е окончателно; то ще има силата на съдебна присѣда и ще се изпълнява по сжщия редъ, както се изпълняватъ съдебнитѣ присѣди. Надяе се, че при тази експедитивностъ на помирителнитѣ съдилища, както и на централния арбитраженъ съдъ, ние ще можемъ да постигнемъ желанитѣ практически резултати.

Колкото се отнася до санкциитѣ, които сж предвидени, ние правимъ опитъ — както изобщо правимъ опитъ съ нашето социално законодателство — и ако тѣ се укажатъ за недостатъчни, тѣ ще бъдатъ засилени впоследствие.

Ако обаче въ комисията по Министерството на търговията, дето подробно ще бъде разгледанъ законопроекта, се види, че за по-голѣма ефикасностъ на закона, санкциитѣ трѣбва да бъдатъ уголѣмени, ще ги уголѣмимъ, за да можемъ да постигнемъ гонимата практическа целъ — пълното приложение на закона.

Г. г. народни представители! Причинитѣ за безработицата могатъ да бъдатъ сведени къмъ три категории: стийни, лични или индивидуални и причини отъ социално естество, и мѣрките, които биха могли да се взематъ за отстранение на първитѣ отъ тия причини, сж отъ по-трудно естество, отколкото мѣрките спрѣмо безработицата, породена отъ причини отъ лично или социално естество. Стийни причини за безработицата сж пожаритѣ, наводненията или пъкъ характера на самото явление. При строителната индустрия, напр., съ нейния сезоненъ характеръ, работитѣ трѣбва така да се уреждатъ, што единъ сезонъ да се свързва съ другъ и следъ една работа да иде друга, за да може да се осигури на работника повече работа презъ годината. Колкото се отнася до личнитѣ причини, като физическото здраве на работника, неговиятъ темпераментъ, воля и желание да работи и пр., мжчно могатъ да се отстранятъ съ законъ; тѣ могатъ да се отстранятъ само съ културата и съ възпитанието на работника. Причинитѣ пъкъ отъ третата категория се дължатъ главно на голѣмитѣ изобщо кризи въ стопанството и индустрията.

Но като споменавамъ за причинитѣ отъ тая последната категория, които сж най-мѣрдовани и най-важни за безработицата, нека се запитае: на какво се дължи безработицата у насъ? Тя се дължи главно на причини отъ политическо естество — на непрекъснатитѣ вълни отъ бѣжанци и, после, на сезонния характеръ на нѣкои отъ индустриитѣ — каквато е напр. тютюневата индустрия; като отстранимъ тия причини, които почти не съществуватъ преди войнитѣ, безработицата въ индустриалнитѣ и занаятчийскитѣ заведения не съществува въ истинския смисълъ на думата. Ние се намираме въ единъ моментъ на индустриално развитие, както и по-рано казахъ, когато работната ръка у насъ не е изложена на онова влияние на голѣми стопански кризи, както въ напредналитѣ европейски страни. Безработицата, която се дължи въ днешния моментъ главно на политически причини, отъ стопанско гледище у насъ почти не съществува.

Г. г. народни представители! Напълно съмъ съгласенъ, че безработицата се дължи и на други още причини, изтъкнати отъ нѣкои отъ предеговорившитѣ. Безработица има между интелигенцията, и то въ по-голѣмъ размѣръ, отколкото при квалифицираното или неквалифицирано работничество, която се дължи на нашата народно-просвѣтна система, по отношение на която ние ще трѣбва дълбоко да се замисляме; тя трѣбва да бъде реформирана по такъвъ начинъ, што подраствающитѣ поколения още отъ ранни години да се подготвятъ съ воля, умѣние и ержичностъ, за житейския животъ и за житейскитѣ си кариери, като разчитатъ само на себе си, само на своя трудъ и умъ, а не на държавата, партия и пр.

Друга причина за безработицата е и ръстътъ на населението. Споредъ статистиката, то ежегодно се увеличава съ 50—60 хиляди души, отъ тѣхъ 80% се падатъ на селата и около 15—20% на градоветѣ. Вие виждате, г. г. народни представители, какъ въ единъ периодъ отъ 15—20 години въ нашитѣ села се създаватъ 150—200 хиляди нови домакинства, частъ отъ които, не можейки да намиратъ приложение на труда си въ селата, приливатъ въ градоветѣ. Е добре, нашата индустрия още не е така развита, за да може да погълне тоя излишъкъ и да се даде работа на тия излишни ръце, за да се отстранява безработицата. И отъ този фактъ вие виждате въ каква тѣсна зависимостъ се намира въпросътъ за безработицата, доколкото тя съществува у насъ, съ развитието на националното производство.

Може ли да се развие националното ни производство и може ли да се повдигнатъ богатствата въ страната, за да се откриятъ нови ресурси, благодарение на които безработицата, създавана отъ ръста на населението и отъ сезонния характеръ на нѣкои производства, да бъде отстранена? Отговорътъ на този въпросъ е положителенъ. Има много да се работи и има много да се направи въ тази областъ. Защо у насъ да не могатъ да се развиятъ цѣлъ редъ производства, каквото е напр. каменоважленото и рудно-металното? Защо да не може да се развие въ по-голѣми размѣри горската индустрия или пъкъ захарната, за която се говори тукъ, съ целъ не само да

задоволяват мѣстнитѣ, вътрешни пужди, при една работна площъ се цвекло днесъ отъ 220 хиляди декара, но още и за експортъ? Защо да не можемъ да повдигнемъ нашето скотовѣдство, та вмѣсто да изнасяме паревница — да изнасяме меса? Азъ споменахъ само нѣколко индустрии и само нѣколко клона отъ народното стопанство, за да видите каква работа ни предстои за повдигането на националното производство, благодарение на което само ние ще можемъ да създадемъ условия за премахване на безработицата и на оня излишъкъ отъ работни рѣце, който въ бъдаще би се появилъ.

Г. г. народни представители! Ще ми позволите да се спра, макаръ и съ нѣколко думи, на въпроса, който биде засѣгнатъ отъ нѣкои отъ преждеговорившиятъ — въпросътъ за надницитѣ при днешното положение на нашата индустрия и, въобще, на нашия народостопански животъ. Истина ли е, че надницитѣ се намиратъ на такъвъ уровень, при който работникътъ не може да задоволява своитѣ пужди? На този въпросъ не може да се отговори абсолютно. Трѣбва да се направятъ най-пачетелни и методични изследвания, за да могатъ сравненията за положението на работническото и за възнаграждението на неговия трудъ преди войната и днесъ да отговарятъ на действителността. Ние обаче, имаме положителни данни, а даннитѣ, които ни дава статистиката, не отговарятъ напълно на действителността поради метода и техниката на събирането имъ. Нека, напр., спомена за следния общоизвестенъ фактъ. Споредъ даннитѣ на статистиката, напийтъ търговски балансъ въ последнитѣ 2—3 години е пасивенъ, а между тѣмъ отъ една година нашата валута е стабилизирана и стои на единъ и същъ уровень. На какво се дължи това? Нима на това, че напийтъ търговски балансъ е пасивенъ? Очевидно, че не. Сигурно, ако не е активенъ, той е уравновесенъ — друго обяснение не може да има. Привеждамъ този примѣръ, за да посоча, че каквито невѣрности има при установяването на нашия търговски балансъ, такива дефекти има и въ статистиката по даннитѣ за надницитѣ. Че това е така, ще ми позволите да посоча това съ нѣколко цифри. Да вземемъ надницитѣ на работниците въ мината Перникъ. Размѣрътъ на тия надници въ 1910 г. и въ 1924 г. е билъ следния. Работниците, които работятъ въ руднитѣ, сж получавали надница въ 1910 г. 2.14 л., а въ 1924 г. — 136.60 л.; работниците на повърхността сж получавали въ 1910 г. 1.22 л., а въ 1924 г. — 93.30 л. Значи индексътъ на увеличаването надницата на работниците въ руднитѣ, като се вземе за база 1910 г., е 6.383, а за работниците на повърхността 7.648. Индексътъ на поскъпването: въ м. ноември 1910 г. и 1924 г. показва 4.000, индексътъ на реалнитѣ надници за работниците въ руднитѣ е 159; за тия на повърхността пъкъ е 199.2. При сѣднитѣ надници въ мината Перникъ сж включени заплатитѣ, добавъчнитѣ възнаграждения, премиятъ и храната, но не сж включени разпосекитѣ за квартира, отопление, освѣтление, които, както знаете, се даватъ безплатно на работниците въ казаната мина.

Да дойдемъ до металургическата индустрия; вземамъ специално София, тъй като данни за другитѣ градове нѣмамъ. Имаме следното положение: за размѣритѣ на надницитѣ на работниците за 1910 г. и 1924 г. Обикновенитѣ работници сж получавали 0.50 л. въ 1910 г., а въ 1924 г. — 36 л.; квалифициранитѣ работници сж получавали 9 л. и 210 л., а сѣдно 4 л. за 1910 г. и 120 л. за 1924 г. Индексътъ на увеличението надницата е следния: за обикновени работници — 7.200 и за квалифицирани — 2.311, сѣдно — 3.000. Индексътъ на поскъпването, м. ноември 1910 г. — 1924 г. е 4.000. Индексътъ на реалната надница е за общия работникъ 180, за квалифицирания — 57, сѣдно — 75.

Отъ тѣзи данни виждате, че има твърде чувствителна разлика между надницитѣ на обикновенитѣ и квалифицирани работници, което панстина е единъ забележителенъ фактъ. На какво се дължи той? На туй, че, при такива коренно измѣнени се условия на прехраната, надницитѣ на всички работници, които получаватъ малки заплати, по-бързо се приспособяватъ къмъ скъпостията, отколкото тия на квалифициранитѣ работници. И заради туй виждаме, че не само въ металургическата, но и въ други индустрии, каквато е напр. кожарската, надницитѣ на обикновенитѣ работници, сравнени съ тия отъ преди войната, по-бързо се нагаждатъ и приспособяватъ къмъ поскъпването, отколкото надницитѣ на квалифициранитѣ работници. За нѣкои фабрични заведения има и други причини. Докато напр. надницитѣ на работниците въ тютюневитѣ складове — по-после ще приведа данни за това — сж се

приспособили къмъ поскъпването почти паялно, въ други индустрии, като кожарската, тѣ сж много по-низки — 50—60%. На какво се дължи това? Дължи се на факта, че въ единъ такъвъ моментъ на голѣма криза, каквато представлява отъ себе си поскъпването, има индустрии, които се оказватъ не толкова необходими, както други, които, поради произвеждането на материяли отъ първа необходимостъ, се явяватъ наложителни. Да вземемъ кожарската индустрия, която произвежда материяли за обуца. Обущата панстина сж предметъ отъ първа необходимостъ, но консоматорътъ се приспособява къмъ положението, ако въ нормално време е носилъ чифтъ обуца въ продължение на 5—6 месеца, сега, чрезъ поправки, ги носи 10—12 и повече месеца. Вследствие на това и работата на кожарскитѣ фабрики е сравнително по-малка, отколкото въ нормално време. Тази, прочее, е една отъ другитѣ причини, поради които надницитѣ въ подобни индустрии не могатъ да се приспособятъ паялно къмъ поскъпването.

Г. г. народни представители! Позволете ми да ви приведа още нѣколко данни, които представляватъ интересъ. Въ кожарската индустрия размѣрътъ на сѣдната заплатата презъ 1910 г. е билъ 2.60 л., а презъ 1924 г. — 68 л. Индексътъ на увеличаване заплатата, като се взема за основа 1910 г., е сѣдно на работникъ 2.615%. Индексътъ на реалната надница 65.4. Както виждате, надницитѣ въ кожарската индустрия, поради причинитѣ, които преди малко казахъ, не могатъ да се нагодятъ така бързо къмъ поскъпването, както надницитѣ въ редъ други индустрии. Да вземемъ тютюневитѣ фабрики въ София. Надницата презъ 1910 г. за мъжъ е била 1.10 л., а въ 1924 г. — 50 л.; за жена, презъ 1910 г. — 80 ст., сега — 30 л.; сѣдно — презъ 1910 г. 95 ст., а презъ 1924 г. — 40 л. Индексътъ на увеличаване заплатата: на мъжъ — 4.546%, на жена — 3.750%; сѣдно — 4.211%. Както виждате, въ една такава индустрия, каквато е тютюневата, дето не само има голѣми обороти, но се реализиратъ сравнително и голѣми печалби, приспособлението на надницитѣ къмъ поскъпването е достигнало до нормалния уровень.

Да вземемъ, после, захарната индустрия. Размѣрътъ на надницитѣ сѣдно презъ време на кампанията презъ 1910 г. е билъ 2.50 л., а презъ 1924 г. — 80.30 л. Индексътъ на увеличаване надницата е 3.212%, а индексътъ на поскъпването 4.000%. Индексътъ на реалната заплатата е 80.30 л. Както виждате, и тукъ нѣма пълно приспособяване къмъ поскъпването, както въ току-що цитиранитѣ нѣколко индустрии. Имамъ данни и за печатарството, но нека не ви отнемамъ времето. Нека обаче ми бѣде позволено да сумирамъ казанитѣ данни.

Като продордимъ индекса на увеличаване заплатата на горнитѣ професии, получаваме следната картина: рудничари на повърхността — 191.2; общи метални работници — 180; рудничари въ минитѣ — 159.6; работници въ тютюневи фабрики — 105.3; работници въ захарнитѣ фабрики — 80.3; квалифицирани метални работници — 57.8; спомагателенъ персоналъ въ печатарството — 56.7; технически персоналъ въ печатарството — 42 и административенъ сжщо тамъ — 30.30.

И така, като става дума за поскъпването и за надницитѣ, ние можемъ да се произнесемъ за сега само за отдѣлни индустрии. И все пакъ дълженъ съмъ още веднажъ да кажа, че точни, проверени данни за отдѣлнитѣ индустрии, както и за отдѣлнитѣ работници въ всѣка индустрия — за мъже, жени и деца — ние нѣмаме. Тѣзи данни тежърва ще има да се събиратъ възъ основа закона за общественитѣ застраховки. Само тогава, когато материяла за отдѣлнитѣ индустрии бѣде събранъ и систематизиранъ, ние ще можемъ съ пълно знание на работата да се произнесемъ за увеличението на надницитѣ, за тѣхнитѣ размѣри и за рѣшното приспособяване къмъ скъпостията.

Г. г. народни представители! Преди малко казахъ, че за да се избегне безработицата и да можемъ да се боримъ ефикасно съ нея, едно отъ най-главнитѣ и най-мощни средства е повдигане производството въ страната. Азъ не мога да се освободя отъ изкушението да приведа и други данни, макаръ и не изъ икономическия животъ на България — каквито, за жалостъ, ние още нѣмаме — но отъ друга една страна, за да видите, какъ увеличението на производството и изобило на народното богатство води подиръ себе си и подобреното материалното положение на работниците. Такива данни имамъ за Германия. Азъ ще ви моля да ми позволите да ги сподѣля съ васъ.

Ако е вѣрно, че всѣки индустриаленъ и всѣки технически прогресъ, въ края на крайщата, ползува не само работодателитѣ, не само оигзи, които стоятъ начело на

фабричните заведения — представителите на капитала — но и цял народ, включително работническото, вие ще видите, от данните, които ще цитирам, установяването на този факт.

Според пруската статистика, данъкоплатците, които сж имали доход въ 1886 г. по-малко от 900 марки годишно, сж съставлявали 75% от общото число на данъкоплатците, а въ 1912 г. този процент се е понижил на 52%. Това показва едно въздигане по социалната стълба на най-ниските категории данъкоплатци въ единъ период, когато германската индустрия се намираще въ своето пълно развитие и въ своя пълна развѣтъ. Въ 1896 г. данъкоплатците сж доход отъ 900 до 3.000 марки сж били 22% отъ общия брой на данъкоплатците, а въ 1912 г. — 43%. Въ 1893 г. данъкоплатците сж доход надъ 3.000 марки сж били 3%, а въ 1912—5%. Както виждате, сж развитието на индустрията, сж създаването на повече материялни ценности, сж повдигането изобщо на производството се дава възможност на по-низшите въ социално отношение слоеве на населението да се издигатъ по социалната стълба. Интересно е каква е била консомацията на месото. Въ 1816 г. въ Германия на глава се е падало 13-6 кгр., а въ 1912 г. — за когато се касае статистиката — 48½ кгр. годишно. Консомацията на суровия памукъ отъ 340 гр. на човѣкъ въ периода 1830—1840 г. се повишава на 7.600 гр. въ 1912 г. Едновременно сж това се увеличава сжко консомацията и на другите текстилни предмети, като вълната, ютата и пр.

Независимо отъ това — колкото и желателно да е да се внасятъ още подобрения въ жилищния въпрос — несъмненъ фактъ е, че въ тая страна, както и въ всички западно-европейски страни, разрешаването на жилищния въпросъ още преди войната направи голѣми стѣпки напредъ, и въ туй отношение работническото е задоволено въ широки размѣри.

Какви сж били сега надниците въ този периодъ на голѣмо развитие на индустрията и на все повече увеличаващото се благосъстояние на германския народъ, което е вървѣло наредъ сж това на другите цивилизовани държави — Франция, Англия и Америка. Въ 1885 г. надниците на обикновените работници въ строителната индустрия сж били 28 пфенига на часъ, а въ 1910 г. — 52.2 пфенига, сир. въ единъ периодъ отъ 25 години тѣ сж се почти удвоили.

Благодарение пакъ на този ръстъ на индустрията въ Германия, капиталътъ взема активно участие въ работническите застраховки. Отъ 1885 г. до 1911 г. сир. въ единъ периодъ отъ 25 години, капиталътъ е изразходвалъ: за осигуряване срещу болестъ — 2 милиарда 885 милиона марки, за осигуряване срещу злополуки — 2 милиарда 592 милиона марки и за осигуряване срещу инвалидностъ — 5 милиарда 688 милиона марки, или всичко 11 милиарда 165 милиона марки, къмъ които сума трѣбва да се прибави и сумата 693 милиона марки, която държавата е разходвала по прилагане на социалното законодателство. Виждате, прочее, отъ този несъмненъ фактъ, колко индустриалното развитие и повдигането изобщо на производството е тѣсно преплетено сж обезпечението социалната сѣдба на работническото: колкото повече се повдига производството въ страната, толкова повече се създаватъ и по-благоприятни условия за по-низшите слоеве на населението и предимно за работническата класа.

И сега се явява въпросътъ: при какви условия може да бѣде повдигнато това производство? — Важенъ, безспорно, въпросъ за момента, въ който ние живеемъ.

Г. г. народни представители! Каквито и да сж икономичните, които нашето народно стопанство прави, все пакъ, следъ преживяните стопански и политически кризи, резервите на стопанския капиталъ, сж които разполагаме, сж недостатъчни, за да се даде по-могъщ тласкъ на нашата индустрия и изобщо на развитието на производството въ страната ни. Ние имаме нужда отъ приливъ на външни капитали, които да оплодотворятъ труда и да извикатъ редъ народно-стопански инициативи. Но привличането на външни капитали може да стане само при две съществени условия: не само когато тѣ могатъ да намѣрятъ своите легитимни дивиденди, но и когато, още по-важно, могатъ да разчитатъ на пълна сигурност: сигурност не само политическа и обществена, но и сигурност въ задълженията, които държавата поема спрямо тѣхъ по силата на своите закони. Не е достатъчно да се дадатъ на мѣстния или външенъ капиталъ известни облаги, напр. каквито сж предвидените въ закона за насърчение на мѣстната индустрия, но тия облаги трѣбва да се съблюдаютъ най-коректно и точно и да не се заобикалятъ по единъ или другъ

начинъ. Само когато ние ще създадемъ въ страната си тѣзи условия, необходими за пласментите на вътрешния и външния капиталъ — сигурност, спокойствие и вѣра въ бъдещето — само тогава ние ще можемъ да разчитаме на по-голѣмъ развѣтъ на нашата индустрия и изобщо на нашето народно стопанство. Преди малко, когато споменахъ за нѣкои отъ браншовете на това стопанство, вие видѣхте колко много има да се прави въ тази областъ и какъ сж мъдростъ, спокойствие и редъ, при спокойна и ползотворна работа, въ единъ периодъ отъ 5—10 години, ние не само можемъ да преодолимъ трудностите и мъжнотите, които преживяваме сега, но и да създадемъ много благоприятни условия за цялѣ си народъ, въ това число и за нашето работничество.

Две думи и за тѣй наречените професионални организации. Професионалните организации, допуснати отъ нашата конституция, могатъ да съществуватъ. Тѣ сж и необходими за урегулиране отношенията между капитала и труда — тѣ сж нужни като посредници между едната и другата страна. Дотолкозъ, доколкото тѣ изпълняватъ това си социално призвание, тѣ не само нѣма да бѣдатъ преследвани отъ правителството, но, напротивъ, то ще се отнася съ симпатии и даже съ грижи къмъ тѣхъ, но само при това условие, само ако тѣ изпълняватъ строго тази своя социална мисия. Но, ако професионалните организации се обърнатъ въ огнища на субливерсивни идеи, въ огнища на политически агитации и на метежничество, тогава тѣ не само че ще бѣдатъ запрети, но на ржката, която стои задъ тѣхъ и се издига угрожително надъ обществото, ще бѣде отговорено смело и безпощадно. И така, да повторя още веднажъ, професионалните организации могатъ да разчитатъ на пълна свобода въ своите действия, доколкото тѣ изпълняватъ миролюбиво своето социално призвание въ борбите между капитала и труда, сж целъ да се внесе по-голѣмо примирение между тѣхъ и по-голѣма солидарностъ между тѣхните взаимни интереси, тѣй като само тогава тѣзи два елемента ще бѣдатъ полезни за общото производство и ще могатъ да създадатъ повече блага и повече ценности, а следователно и по-голѣмо благосъстояние на работническата класа, която е толкова необходима за бъдещето на България.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да свърша сж тѣзи бележки. Не мисля, че законопроектътъ, който е внесенъ, ще разреши напълно и въ голѣми размѣри тази социална проблема. Той е само новъ приносъ къмъ социалното законодателство у насъ и ново звено въ веригата на социални законоположения, сж които отъ 20—25 години Народното събрание се занимава. Той е само ново доказателство за грижите и симпатиите, които законодателътъ е проявявалъ къмъ работническото и изобщо къмъ трудовия народъ. Но като правимъ този приносъ за доизграждане на социалното законодателство у насъ, азъ мисля, че ние допринасяме не малко за социалното омиротворение, което е тѣй важно за бъдещето на страната ни. И ако вие, г. г. народни представители, мислите, че въ законопроекта могатъ да бѣдатъ направени още подобрения, за да бѣде той по-пълненъ и по-съвършенъ, за да даде, което е най-важно, практически резултати за заинтересованите страни, азъ ви заявявамъ, че съветите, които вие ще дадете въ комисията, ще бѣдатъ радушно приети.

Сж тази вѣра и сж това чувство азъ завършвамъ моите думи, като пожелавамъ, што комисията по Министерството на търговията да даде още по-пълна и по-съвършена форма на настоящия законопроектъ. Сж този законъ, както и сж всички други закони по социалното законодателство, подобрени, усъвършенствувани и приложени, нека бѣдемъ убедени, че ние ще внесемъ омиротворение между работническото, защото следъ страданията и заблужденията, на които е било подлагано, то ще съзнае своите истински интереси; тѣзи пъкъ интереси налагатъ, както вече казахъ, солидарностъ между работодатели и работници, солидарностъ между трудъ и капиталъ. И когато въ този духъ се работи благонамѣрено отъ двете страни, нека тогава бѣдемъ убедени, че ние ще създадемъ по-добро бъдеще не само за България, но и за самото работничество. (Ржкоплѣскания отъ говористите)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Ще пристѣпимъ къмъ гласуване на законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за настаняване на работа и осигуряване при безработица, да вдигнатъ ржка! Събраието единодушно го приема.

Ще трябва да преминем към втората точка от дневния ред, а именно, второ четене на законопроекта за държавната военна фабрика, по понеже той ще претърпи някои поправки външната комисия, то преминаваме към третата точка от дневния ред — докладът на комисията по Министерството на правосъдието.

Моля г. докладчикът на тази комисия да направи своя доклад.

Докладчикъ В. Георгиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Комисията по Министерството на правосъдието на 16 декември т. г. се занима с два въпроса. Единият въпрос беше да се даде ли разрешение от Народното събрание за тегленето под съд на народния представител Маринъ Поповъ — искане направено от следствия следовател при Севлиевиския окръжен съд. Следователът при Севлиевиския окръжен съд иска от Народното събрание да разреши да се тегли под съд народният представител Маринъ Поповъ, като смѣта, че той трябва да отговаря по чл. чл. 144, 145, 172, 173, 236 п. 3 и 289 п. 2 от наказателния законъ.

Г. г. народни представители! Сигурно си спомняте, че миналата година, когато за пръв път се постави въпрос за тегленето под съд на един народен представител, аз имах честта да докладвам становището, на което застана комисията по Министерството на правосъдието. Това становище е становището, което според комисията е определено и въ чл. 96 от българската конституция. Съгласно този член от конституцията, народният представител 5 дена до откриването на Камарата и през всичкото време докато трае нейната сесия не могат да бъдат задържани и съдени, освенъ за престъпления, които се наказват с най-тежки наказания и когато Народното събрание даде своето съгласие.

Миналата година, когато тълкувахме смисъла на този член от конституцията и когато трябваше да вземем едно постоянно становище по неговото приложение, ние смѣтахме, че при гласуването на конституцията, когато народният представител от Великото народно събрание съ говорили за най-тежки наказания, имали съ предвид тогава действующия турски наказателен законъ, според който законъ най-тежкото наказание е „окови“, което се налага само от 5 години нагоре и съответствува на строгия тъмничен затвор по нашия наказателен законъ. И комисията също смѣтна, че престъпленията, които се наказват с най-тежки наказания, това съ престъпленията, които се наказват с строгъ тъмничен затвор от 5 години нагоре. Това го докладвах миналата година; комисията бѣже единодушна по този въпрос и Народното събрание, на основание на това становище, което ние взехме, разреши въпросът, които тогава тукъ се докладваха.

Понеже сега севлиевикият следствен следовател иска да подведе под съд народния представител Маринъ Поповъ по няколко члена от наказателния законъ, които не предвиждат наказание повече от три години затвор, комисията, върна на становището което зае и което отговаря напълно на постановлението на чл. 96 от конституцията, реши — и трябва да кажа единодушно — да не даде разрешение за тегленето под съд на народния представител Маринъ Поповъ. И понеже комисията не прави пред Народното събрание предложение за даване разрешение за тегленето Маринъ Поповъ под съд, тя смѣта, че няма защо да се гласува по този въпрос, защото изобщо отрицателните решения на комисията не се гласуват.

Тъй че по първия въпрос, съ който се занима комисията по Министерството на правосъдието, реши да не даде разрешение за тегленето под съд народния представител Маринъ Поповъ.

Вторият въпрос, съ който се занима комисията, е следущият. Още на 7 май т. г. прокурорът при Пловдивския апелативен съд отправи едно писмо до Народното събрание, съ което иска разрешение да се арестува народният представител д-ръ Никола Максимовъ, от Бургасъ, привлеченъ като обвиняемъ по чл. 99 п. 2 от наказателния законъ въ свързка съ чл. чл. 101 и 102 от същия законъ. Поради това, че тогава ние се намирахме към края на сесията и — нека си признаемъ — още и поради туй, че действително е неприяно Народното събрание да дава разрешение за арестуването на членове на Камарата, комисията не се занима съ този въпрос, защото, както казахъ, оставаше малко време да заседава Камарата и комисията смѣташе, че следъ като се

закрие сесията, съдебната власт има всичката възможност да изпълни своя дългъ. Обаче, следъ закриването на Камарата, по един или други съображения, съдебната власт не е могла да изпълни своя дългъ. Следъ измѣненето на закона за углавното съдопроизводство дѣлото на Пловдивския апелативен съд № 473/1924 г., по което е привлеченъ като обвиняемъ народния представител д-ръ Максимовъ, е било изпратено на Бургаския окръжен съд, който е изпратилъ до Камарата едно писмо № 15.338 отъ 18 септември т. г. Въ това писмо председателят на Бургаския окръжен съд казва: (Чете) „Понеже углавното дѣло № 473/1924 г. на Пловдивския апелативен съд, по което е привлеченъ като обвиняемъ народният представител д-ръ Никола Максимовъ по чл. 99 п. 2, въ свързка съ чл. чл. 101 и 102 от наказателния законъ, е постигнато за различаване въ повѣрения ми съд по подсъждност, съгласно последното измѣнение на закона за углавното съдопроизводство, и понеже образуваното по този поводъ углавно дѣло № 1755/1924 г. на окръжния съд е поставено за насрочване, моля, да ми явите какво решение е дадено от народното представителство по искането на Пловдивския апелативен съд, предявено съ писмото му 4.931 отъ 7 май 1924 г.“

Въпросът, г. г. народни представители, се свежда към туй. Привлеченъ е като обвиняемъ и е даденъ под съд народният представител д-ръ Никола Максимовъ по чл. 99 п. 2 от наказателния законъ, въ свързка съ чл. чл. 101 и 102 от същия законъ. По чл. 99 п. 2, въ свързка съ чл. чл. 101 и 102 от наказателния законъ, наказанието е строгъ тъмничен затвор отъ 10 години нагоре. Следователно, като се постави комисията на онова становище, което тя зае миналата година, намѣри, че от формална гледна точка тя няма основание да откаже на председателя на Бургаския окръжен съд да даде разрешение за тегленето под съд народния представител д-ръ Никола Максимовъ.

Но комисията имаше още едно съображение предъ видъ, г-да. По това дѣло е привлеченъ като обвиняемъ не само д-ръ Никола Максимовъ; по това дѣло съ привлечени като обвиняеми още много хора. Дѣлото не може да се насрочи, защото няма разрешение за съденето на д-ръ Никола Максимовъ. Тъзи хора, които съ привлечени като обвиняеми и съ арестувани, лежатъ въ затвора, затова защото не може да се гледа дѣлото. Независимо отъ това че е дългъ на комисията да даде разрешение за съденето на д-ръ Максимовъ, понеже случаятъ подхожда тъкмо по постановлението на чл. 96 от конституцията, тя смѣтна, отъ друга страна, че като даде разрешение за съдене на д-ръ Никола Максимовъ, дава възможност, първо, на народния представител д-ръ Никола Максимовъ, ако няма достатъчно доказателства противъ него, да се оправдае, и второ, да се гледа дѣлото по отношение и на другитъ съобвиняеми, които поради това, че не може да се насрочи дѣлото, лежатъ въ затвора.

Ето защо, комисията, върна на становището, което усвои единъ път по постановлението на чл. 96 от конституцията, като има предъ видъ, че накрайно, което се иска за народния представител д-ръ Никола Максимовъ по чл. 99 п. 2, въ свързка съ чл. чл. 101 и 102 от наказателния законъ, е строгъ тъмничен затворъ повече отъ десет години, реши да разреши на Бургаския окръжен съд да тегли под съд, както се изразява нашата конституция, народния представител д-ръ Никола Максимовъ.

Комисията моли това нейно решение да се санкционира отъ Камарата, за да може да се отговори на съда.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Има думата народният представител г. Тодоръ Страшимировъ.

Т. Страшимировъ (к): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Известно е на всички ни, още отъ началото на първата сесия на това Народно събрание, че нашият другаръ отъ нашата група, народният представител д-ръ Никола Максимовъ, е привлеченъ да отговори по септемврийскитъ събития отъ миналата година. Тъй както докладва г. докладчикът отъ името на комисията по Министерството на правосъдието, последната не единъ път се е занимавала съ този въпрос. Но напоследък нови съображения, които бѣха изтъкнати сега отъ докладчика г. Георгиевъ, съ накарали комисията да даде съгласието си да бъде привлеченъ подъ съд д-ръ Никола Максимовъ.

Г. г. народни представители! Макарь и да нѣмаме право да се мѣсимъ по съществото на процеса, ние, обаче, имаме предъ видъ — и комисията е могла да ги има предъ видъ — много обстоятелства, които биха могли да ни накаратъ да се занимаемъ и съ единъ предварителенъ въпросъ. Ако комисията се бѣше занимавала съ предварителния въпросъ, за който азъ ще кажа нѣколко думи, смѣтамъ, че тя би могла — а сега и Народното събрание би могло — да реши да не даде разрешение за тегленето подъ съждъ д-ръ Никола Максимовъ само поради обстоятелството, че законътъ за амнистията засѣга и него. Въпроситъ по амнистията сѣ предварителни въпроси и за сѣда. Тия предварителни въпроси могатъ да бждатъ предметъ на разглеждане и отъ комисията по Министерството на правосъдието, и отъ Народното събрание. Ако вие, г. г. народни представители, действително схването положението по дѣлото тѣй, както ние го схващаме, очевидно е, че вие бихте могли да отговорите на писмото на председателя на окръжния съждъ въ Бургазъ, или на председателя на апелацията въ Пловдивъ, че въ дадения случай по отношение на д-ръ Максимовъ може да се спре дѣлото, съгласно чл. 2 буква а отъ закона за амнистията, гласуванъ презъ м. априлъ, печатанъ на 30 априлъ т. г., за три години, а по отношение на другитъ обвиняеми да се даде ходъ на дѣлото. И тогава съображението, отъ което комисията се е водила, че д-ръ Максимовъ не трѣбва да влияе на сѣдбата на другитъ подсѣждими по дѣлото, щѣше да падне. Очевидно е, че ако се погледне тѣкмо по този начинъ на работата, д-ръ Никола Максимовъ нѣма да пречи на сѣдбата на другитъ подсѣждими. Това съображение и насть ни ръководи, защото и ние не бихме желали нашиятъ другаръ д-ръ Максимовъ да влияе върху сѣдбата на другитъ подсѣждими по процеса. Ако д-ръ Максимовъ не бѣше на лице, углавната процедура даваше възможностъ на сѣда да даде ходъ на дѣлосте по отношение на другитъ подсѣждими. Но тѣй като д-ръ Максимовъ е на лице, той е депутатъ и се явява въ Камарата, . . .

И. Хрелопановъ (д. ср.): Само въ кулоаритъ се явява.

Т. Страшимировъ (к): . . . сѣдѣтъ е въ правото си да иска разрешение за даването му подъ сѣждъ дотогава, докогато за него не е ясенъ въпросътъ относително приложимостта на закона за амнистията и по отношение на д-ръ Максимовъ.

Но защо азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че по отношение на д-ръ Максимовъ може да се приложи закона за амнистията? Г. г. членоветъ на комисията имаха възможностъ да разглеждатъ процеса. Въ края на миналата сесия процесътъ бѣше въ рѣцетъ на докладчика. Азъ смѣтамъ, че и сега вие сте имали възможностъ да прегледате дѣлото. Отъ тамъ става много ясно, че д-ръ Максимовъ е билъ арестуванъ още сутринята на 12 септември 1923 г., когато всички бѣха арестувани, и презъ всичкото време на събитията, които се извършиха презъ м. септември и въ началото на м. октомври, той е билъ въ затвора. Прочее, не може да става и дума за нѣкакво непосредствено негово участие въ каквито и да е събития презъ м. септември. Тогава остава да се разреши въпросътъ, дали той е заемалъ онази служба, която ние, при гласуването на закона за амнистията, сме имали предъ видъ, като изключение отъ амнистията; дали той е билъ членъ на акционенъ комитетъ, дали той е билъ членъ на централния комитетъ на партията или синдикалния съюзъ. Всички други комитети сѣ изключени, всички други обстоятелства не могатъ да влошатъ неговото положение. Но остава единъ другъ въпросъ: че той е билъ известно време народенъ представителъ. Но, г. г. народни представители, членоветъ на комисията трѣбваше да спратъ своето внимание именно върху туй: кога д-ръ Максимовъ е билъ народенъ представителъ? Това бихте могли да проверите тукъ. Д-ръ Максимовъ е билъ народенъ представителъ само презъ XIX обикновено Народно събрание. А въ времето на това Народно събрание не сѣ станали събитията, по които той е привлеченъ да отговаря. Той е привлеченъ да отговаря само по септемврийскитъ събития и по никое друго събитие презъ 1923 г. Но септемврийскитъ събития презъ 1923 г. сѣ презъ времето, когато имаме XX обикновено Народно събрание, а въ XX обикновено Народно събрание д-ръ Максимовъ не е билъ депутатъ. Но ще кажете вие: законътъ за амнистията не прави разлика между XIX и XX обикновено Народно събрание. Тѣкмо тукъ иде на помощъ последното касационно решение, което много правилно тълкува за-

кона за амнистията, тѣкмо така, както би трѣбвало и ние, които сме автори на закона за амнистията, да го тълкуваме. Споредъ това касационно решение, не се изключватъ отъ амнистията ония бивши народни представители, които действително по време на извършеното събитие, въ което се ширминира тѣхното участие, сѣ били народни представители.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Това е пледоария за предъ сѣда. Напразно губите времето на Народното събрание.

Т. Страшимировъ (к): Азъ смѣтамъ, г. председателю, че не напразно губимъ времето си, когато ние можемъ да довършимъ една работа и по този начинъ да съкратимъ работата на единъ сѣждъ. Ние, авторитъ на закона за амнистията, можемъ спокойно въ едно писмо да отговоримъ на г. председателя на окръжния сѣждъ, че той нѣма защо да привлича подъ отговорностъ единъ членъ на Народното събрание, когато законътъ за амнистията не позволява това. Азъ се чужда какъ Вие може да ми кажете, че това не може да бжде въпросъ за едно Народно събрание. Азъ смѣтамъ, че онова Народно събрание, което има правото да се произнася за правилността или неправилността на едно писмо, може да изтъкне въ неговъ отговоръ съображения, изходящи отъ съществуващитъ закони въ страната. Ние сме гласували закона за амнистията и смѣтаме, че сме въ правото си да напомнимъ за съществуването на този законъ на единъ председателъ на сѣждъ, който мисли другояче, а не както Касационниятъ сѣждъ, или даже не се е занимавалъ съ въпроса.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Този въпросъ ще го повдигнете въ сѣда.

Т. Страшимировъ (к): Позволете ми, г. председателю, да Ви кажа, като адвокатъ, моето гледище по въпроса, тѣй като и Вие сте адвокатъ — и ще ме разберете.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Вие знаете като адвокатъ, че по въпроса дали да се прилага законътъ за амнистията конкретно къмъ известно деяние, сѣдѣтъ се занимава.

Т. Страшимировъ (к): Не е истина. И следователтъ може да държи постановление по силата на закона, и прокурорътъ на общо основание може да изключи едного отъ отговорностъ — да даде мнение предъ сѣда. Въ всѣки моментъ на процедурата по едно углавно дѣло може да се прилага закона за амнистията. Председателтъ на окръжния сѣждъ може да насрочи дѣлото си, независимо отъ д-ръ Максимовъ. Д-ръ Максимовъ, обаче, не трѣбва да бжде подсѣждимъ по този процесъ. Той може да даде само гаранция, съгласно закона за амнистията, за единъ срокъ отъ три години и нищо повече. Но съ даването на разрешение отъ насъ днесъ, ние даваме възможностъ на окръжния сѣждъ, да приведе въ изпълнение нашето решение и да се взематъ срещу д-ръ Максимовъ мѣрки за неотклонение. Очевидно е, че когато комисията не ни предлага едно друго решение, ние разбираме съвършено ясно, че тя ни предлага решение за даване подъ сѣждъ на единъ нашъ членъ на Парламента и той да бжде арестуванъ веднага, защото мѣрката за неотклонение въ дадения случай е вземането подъ стража. Тѣкмо това е положението. По този начинъ вие ще влошите положението на единъ народенъ представителъ, ще му отнемете правото да заседава въ Камарата, когато въ действителностъ ние сме дали волята си такъвъ подсѣждимъ да бжде амнистиранъ.

Но азъ желая да довърша мисълта си относително туй, че законътъ за амнистията го засѣга. Това касационно решение е обнародвано въ „Адвокатски прегледъ“ стр. 22, бр. 33, година V. И тамъ е казано: „Подсѣждимитъ — еди кои си — не могатъ да се ползватъ отъ облагитъ, дадени съ закона за амнистията отъ 10 януарий 1924 г., и закона за амнистията отъ 30 априлъ 1924 г., предъ видъ на това, че както се вижда отъ даннитъ по дѣлото (а за първитъ двама и отъ списъка на народнитъ представители отъ XIX-то обикновено Народно събрание) по време на извършване на престѣпното деяние, въ което се обвиняватъ по дѣлото, първитъ двама отъ тѣхъ сѣ били народни представители отъ XIX-то обикновено Народно събрание“. Но тѣй като отъ дѣлото е ясно, за всѣки членъ отъ комисията, че д-ръ Максимовъ не е подведенъ за дея-

нията около Търново, които бяха извършени по времето, когато заседаваше XIX-то обикновено Народно събрание, а е подведен за отговора за събития, при които той не е действувал като народен представител, очевидно е, че него го засяга амнистията.

Аз не мисля, г. г. народни представители, че съм задължен да правя разсъждения относително съображенията на законодателя при издаването на закона за амнистията от април т. г. Защо? Защото законодателят, ние тук, в Народното събрание, в неговото мнозинство, не искаше да даде амнистия за онзи, който в качеството си на законодател е вършил нарушения на закона.

Онова съображение, прочее, на създателя на закона за амнистията, съображение за квалифицираното положение на гражданина като народен представител и нарушител на законите, е било именно съображението, което не му е позволило, щото той да амнистира такива нарушения, които са едновременно и депутати. Но когато това е съображението при създаването на този закон, аз питам: на какво основание днес даваме разрешение за съдене на д-р Максимов, когато знаете напълно, когато вие сте убедени, когато изпомеждате си приказките, че той собствено не бива да бъде съден, защото, първо, амнистията го засяга, и второ, по същество сте убедени, че съвършено неправилно е привличен да отговаря, защото, като невинен, той ще бъде оправдан? Но ако аз тук plediram, то е защото в началото още съвършено неправилно е задържан и сега, с разрешението на Народното събрание, също така ще бъде съвършено неправилно известно време задържан в затвора.

За да не носим ние тежестта на отговорността за туй, че той незаконно ще стои в затвора, докато се разгледа процесът по същество, обръщам вниманието на г. г. народните представители към на обстоятелството, че амнистията в същност го засяга. И тъй като амнистията е формален въпрос, смътам, че председателът на окръжния съд няма защо да се обръща към нас за разрешение за даване под съд д-р Максимов, като народен представител, по силата на чл. 96 от конституцията, защото д-р Максимов не е бил народен представител през м. септември 1923 г. Той няма защо да отговаря, щом не е член на централния комитет.

Това е положението. И аз смътам, г. г. народни представители, да се не даде исканото разрешение по този мотив.

Що се отнася до другото съображение на комисията, аз и миналата година се изказах по въпроса за задържането на Хр. Кабакиев, именно в тая смисъл: критерият на г. г. членовете от комисията е един критерий, заради мене, политически. Този политически критерий тръбваше да се открие в времето, което преживяваме. И по силата на този политически критерий се постави една граница за понятието „най-тежко наказание“ в България: строг тъмничен затвор от пет години нагоре. И тръбваше тая работа да се мотивира юридически, като се намъри, че по време на създаването на конституцията наказателният закон на османската империя е смътал за най-тежко наказание придружеността с окови, а окови са се прилагали от пет години нагоре, и това следвало да се смъта като най-тежко наказание и днес у нас.

Конституцията — и това е тълкуването на наши политици и юристи — предвижда случай за ограничение депутатския имунитет при най-тежко наказание, и след туй наказателният закон определят, които са най-тежките наказания в нашата страна. Прочее, конституцията не може да е имала пред вид други съществуващи законоположения дотогава. Конституцията е учредителният устав за създаването на държавата. От него произтича и по силата на този учредителен устав се създават закони и тия закони, създадени по силата на тая конституция, определят, кои наказания ще тръбват да се смътат за най-тежки — доживотен строг тъмничен затвор и смърт. Прочее, и в това отношение комисията е била съвършено права, като е прибегнала към този политически критерий, за да може да постави по-голям кръг водачи на една противна политическа партия в затвора. От това гледище също така аз не съм съгласен да бъде дадено разрешение за даване под съд на д-р Максимов, но най-много напирам на обстоятелството, че ние сме в правото да кажем на окръжния съд, какво амнистията засяга д-р Максимов.

Председателстващ Н. Найденов: Има думата г. докладчикът.

Докладчик В. Георгиев (д. ст.): Г. г. народни представители! Тръбва да ви кажа, първо, че комисията не се е занимавала с това, дали подлежи на амнистия народният представител г. д-р Максимов или не и не се е смътала компетентна да се занимава с този въпрос. Комисията желас да има едно разграничение между съдебната и законодателната власт и мисли, че законодателната власт създава общи норми, облъчени в формата на закони, а когато ще се прилагат тези норми към отделни лица, там съдят е единствено компетент. Как съдят ще приложи закона, това е негова работа. Ние не създаваме само общи норми. Ние не можем от тук да речем: д-р Максимов е невинен, д-р Максимов е амнистиран или Иван Стоянов не тръбва да бъде съден от този, а от друг съд. Това не е наша работа. Защото в такъв случай ще има една колизия, която не може да бъде допустима в една правова държава.

От друга страна, аз смътам, че г. Максимов от м. май м. г. досега в продължение на 6—7 месеци имаше достатъчно време с едно заявление да сезира съда с въпроса за неговото амнистиране и това можеше да мине и през една и през две инстанции, през всичките инстанции и действително да бъде турен досега край на неговото дѣло. Но г. Максимов предпочете да се укрне, да не се яви пред съда и, сега скрит зад своя депутатски имунитет, тогава скрит нкъде в Македония, да не обърне внимание на съда и, така да се каже, просто да се дезинтересира или да се постави малко по-горе от съда. Това е негова грѣшка, за която ще отговаря той, а не ние.

Така че и дума не може да става парламентарната комисия по Министерството на правосъдието да се занимава с въпрос конкретен, дали Иван Стоянов попада под закона за амнистията или не. Нека г. Максимов се обърне сега към съда и, ако подпада под закона за амнистията, може да бъде сигурен, че съдът ще приложи този закон и спрѣмо него, както го прилага към всички.

По втория въпрос, че комисията е определяла един политически критерий, аз смътам, че това е политическият аргумент на г. Страшимиров, а не политическият критерий на комисията. Защото ако г. Страшимиров приема като най-тежко наказание доживотния строг тъмничен затвор и смъртното наказание, то не значи, че това е политически аргумент. Ето, и той приема като най-тежко наказание доживотния строг тъмничен затвор и смъртното наказание. Политически аргумент ли е туй? Какъ юридически, из областта на наказателния закон. Но комисията е слѣзла по-надолу. Да, слѣзла е. Комисията е имала пред вид именно онзи законоположения, които съществували в България тогава, когато е гласувана конституцията, а тѣ съществували и дълго време след туй. Вие знаете, че турският, османският наказателен закон още дълго време съществуваше. Тѣй че комисията взема едно мѣрило, което е и доста обективно, по което е и едно оправдателно мѣрило от гледището на разума, защото конституцията говори за престъпленията, които се наказват с най-строги наказания, а не с най-строга наказание. А доживотният строг тъмничен затвор и смъртното наказание, вие знаете, са наказания почти равни и в един случай тѣ са едно и също наказание. А щом като конституцията приема повече наказания, значи трѣбва да се приеме едно наказание по-друго, освен смъртното наказание. Ето защо комисията възприе това. Но то е един принцип, прокаран миналата година, и мисля, че няма какво да се връщаме по него.

Така че въмето г. Страшимиров да правѣше тук разсъжденията си, можеше да вземе пълномощно от г. д-р Максимов и да се яви пред Бургаския окръжен съд, и ако има основание за прекратяване на дѣлото като амнистиран, съдът да го прекрати. Но Камарата да влѣзе в ролята на съд, съгласете се, колега Страшимиров, че това не е в ролята на Събраниято.

Председателстващ Н. Найденов: Понеже няма записани други оратори да говорят, ще положа на гласуване мнението на комисията.

Съгласно доклада на комисията, Народното събрание е сезирано само с въпроса за даване разрешение да се

тегли подъ съдъ народниятъ представителъ д-ръ Максимовъ, затуй ще положи на гласуване само решението на комисията досежно това разрешение.

Моля ония, г. г. народни представители, които сж съгласни съ мнението на комисията да се разреши тегленето на съдъ на народния представителъ г. д-ръ Никола Максимовъ по обвинението му по угавното дѣло № 1755 отъ 1924 година по описа на Бургаския окръженъ съдъ, по чл. чл. 99 п. 2, 101 и 102 отъ наказателния законъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! По редъ е точка четвърта отъ дневния редъ — одобрение на подписания въ Женева на 29 септември 1924 г. протоколъ за покровителството на гръцкитѣ малцинства въ България, но понеже той не е прегледанъ отъ комисията, ще преминемъ къмъ разглеждане на точка пета отъ дневния редъ, а именно първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за Българската централна кооперативна банка.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита мотивитѣ къмъ законопроекта — вж. приложение № 19, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже законопроектътъ е твърде обширенъ, моля вашето съгласие, г. г. народни представители, съгласно чл. 38 отъ правилника, да се прочетатъ само първиятъ и последниятъ членове на законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се приложи чл. 38 отъ правилника по прочитането на законопроекта, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита първия и последния членове на законопроекта — вж. приложение № 19, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Има думата народния представителъ г. Георги Семерджиевъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Взехъ думата, за да изясня нѣкои положения въ законопроекта, както и нѣкои общи въпроси отъ кооперативното дѣло въ България.

Още законопроектътъ не бѣше сложенъ на разискване, въ частъ отъ нашата преса се повдигна въпросъ, дали той не цели да задуши кооперативното дѣло въ България, прехвърляйки земледѣлскитѣ кооперации отъ Българската земледѣлска банка, дето сж сега, въ тѣснитѣ рамки на Централната кооперативна банка. Този въпросъ бѣ повдигнатъ първоначално отъ г. Караджовъ; следъ това имаше едно известие въ пресата, че групата на широкитѣ социалисти е решила да поддържа запазване сегашното положение, т. е., земледѣлскитѣ кооперации да си останатъ при Българската земледѣлска банка. Законопроектътъ е предъ васъ, вие сте го чели: земледѣлскитѣ кооперации не се прехвърлятъ отъ Земледѣлската банка въ Централната кооперативна банка, а се запазва сегашното положение. Тѣзи, които лансираха, че съ законопроекта ние прехвърляме земледѣлскитѣ кооперации къмъ Централната кооперативна банка, или не сж се справили съ самия законопроектъ, или, може-би, криво сж го разбрали. Азъ дължа да уясна това положение. Законопроектътъ, тъй както е, запазва сегашното положение на специализиране въ кооперативния кредитъ. Може-би поводъ за заблуда е текстътъ на чл. 1, където се казва: „всички градски и селски кооперации“.

М. Донсузовъ (с. д): И въ мотивитѣ на законопроекта е казано.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Pardon, въ мотивитѣ не е казано. Вѣрно е, че въ чл. 1 на законопроекта е казано „всички градски и селски кооперации“. Терминътъ отъ закона за кооперативната банка е запазенъ. Съ закона отъ 1921 г., съ който се измѣни закона за Земледѣлската банка, като се прехвърлиха земледѣлскитѣ кооперации къмъ Земледѣлската банка, се създаде нова терминология: „земледѣлски кооперации“.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Кредитни кооперации.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Това сж селски кооперации, въ които $\frac{3}{4}$ отъ членоветѣ сж земледѣлци.

Така че въ чл. 1 отъ законопроекта се визиратъ всички градски кооперации и селскитѣ, които не сж земледѣлски.

Всички земледѣлски кооперации, които до днесъ сж били къмъ Земледѣлската банка, си оставатъ пакъ тамъ, а къмъ Кооперативната банка оставатъ само селскитѣ, не земледѣлски, кооперации. Ако е необходимо да се подчертае още по-ясно тази мисълъ, можемъ да поставимъ думитѣ: „всички градски и селски не земледѣлски кооперации“.

Г. г. народни представители! Азъ пѣма да се спирамъ на въпроса дали е извършена или не грѣшка въ 1921 г., когато земледѣлскитѣ кооперации се прехвърлиха къмъ Земледѣлската банка. Имамъ предъ видъ обаче фактическото положение: земледѣлскитѣ кооперации отъ 3 години сж прехвърлени къмъ Земледѣлската банка. За този фактъ не можемъ да не държимъ смѣтка. Веднажъ тази реформа направена ние днесъ трѣбва да имаме само една амбиция, да насочимъ нашитѣ усилия къмъ едно: да направимъ всички възможни подобрения. Да се връщаме сега, следъ 3 години, назадъ, за да почнемъ отъново, това би било втора грѣшка. Такъвъ повратъ никой отъ насъ не е искалъ, нито е предлагалъ. Законопроектътъ, като запазва сегашното положение на специализация въ кооперативния кредитъ — земледѣлскитѣ кооперации да се кредитиратъ отъ Земледѣлската банка, а останалитѣ селски и градски кооперации отъ Централната кооперативна банка — иде да даде още единъ по-голямъ тласкъ на кооператизма, като създава единъ новъ институтъ, който да координира общитѣ усилия на всички видове кооперативна дейтелностъ за единъ по-правиленъ развой на нашето кооперативно дѣло. Новото въ законопроекта е създаването на висшъ кооперативенъ съветъ, който има за задача да координира отдѣлнитѣ усилия съ цель да имаме една обща кооперативна политика. Иначе специализацията би могла да се изроди въ сепаратизмъ.

Независимо отъ този обектъ, законопроектътъ цели да разреши дейтелността на Централната кооперативна банка, като за цельта предвижда увеличение на капитала на банката. Капиталътъ въ този размѣръ, въ който е сега, е недостатъченъ. Нуждитѣ на нашето кооперативно дѣло изискватъ по-голямъ капиталъ.

Вторъ начинъ за да засилимъ дейността на Кооперативната банка е увеличението на нейнитѣ операции. Това се цели съ чл. 8 отъ законопроекта. Освенъ това за същата цель — засилване на операциитѣ, предвижда се създаването на агенции на Централната кооперативна банка въ провинцията. За да се даде възможностъ на Кооперативната банка, да отпусна по-лесно заеми, съ специално постановление на закона се създаватъ привилегии по нейнитѣ вземания отъ отдѣлнитѣ кооперации и кооператори. Това сж привилегии, които днесъ съществуватъ въ другитѣ наши кредитни учреждения, специално въ Българската земледѣлска банка. Това сж мероприятия, които изобщо целятъ да засилятъ дейността на Централната кооперативна банка.

Едно съществено нововъведение въ законопроекта, което безспорно ще трѣбва да спре нашето сериозно внимание, е възлагането на Кооперативната банка контрола върху частнитѣ застрахователни дружества. У насъ този въпросъ се е слагалъ много пѣти на разискване. До днесъ, обаче, едно практическо разрешение нѣмаме. Съ този законопроектъ за първъ пѣтъ се поставя началото на контролъ върху частнитѣ застрахователни дружества. Това се наложи особено поради туй, че у насъ застрахователното дѣло взема все по-голямъ и по-голямъ размѣръ. Застраховката става вече една нужда за всѣки горе-долу предвидливъ човѣкъ. Поради тази причина се създадохъ извънредно много застрахователни дружества. Обаче съ право всѣки си задава въпросъ: съ какво сж гарантирани застрахованитѣ предъ тия дружества за своитѣ премии?

Въпросътъ за контролата който е слаганъ много пѣти, съ този законопроектъ по начало се разрешава. Казвамъ, че се разрешава само по начало, понеже ще видите отъ законопроекта, че се дава само мандатъ на Централната кооперативна банка да упражнява контролъ, обаче по какъвъ начинъ ще се упражнява този контролъ, законопроектътъ не предвижда, а ни препраща къмъ специаленъ законъ, който остава да се изработи и приеме отъ васъ. Подчертавамъ: съ този законопроектъ ние туряме само началото на контролата върху застрахователнитѣ дружества.

П. Петровичъ (д. сг): Санкции нѣма.

Г. Семерджиев (д. сг): Санкцията е въ нашата воля. Единият път началото прокарано, остава на нас да завършим и втория еталп, а именно: да определим по законодателен ред начина, по който трябва да бъде упражняван този контрол.

Както виждате, г-да, законопроектът не само че не иде да стъсни кооперативното дѣло у насъ, но напротивъ иде да разшири рамките на кооперативната дѣятелностъ въ България.

Не мога да не засегна и въпроса общо за кооперативното дѣло въ България — единъ въпросъ, съ който у насъ много се експлоатира и по който, смѣтамъ, трябва да бждемъ на ясно.

Първиятъ въпросъ, който се слага предъ насъ, е: какво е положението днесъ на кооператизма въ България? Вториятъ е: кой създаде и издигна кооперативното дѣло у насъ до положението, въ което днесъ се намира? Това сж въпроси, на които ние трябва ясно да си отговоримъ. Днесъ, когато ние имаме резултати въ кооперативното дѣло, съ които можемъ да се гордѣемъ, явяватъ се мнозина, които искатъ да иматъ монопола на голѣми кооператори, и не само туй, но считатъ всички други за врагове на кооператизма.

Преди да се спра на въпроса, кой създаде у насъ кооператизма, азъ ще се спра на предшествувания въпросъ — въ какво положение днесъ е кооперативното дѣло въ България? Ще си послужа съ данните на Дирекцията на статистиката.

Г. г. народни представители! До 1923 г. въ България сж създадени 2383 кооперации, отъ които селски 1631, и градски 752. Тия кооперации сж основани както следва: до 1897 г. има всичко 4, отъ 1898 до 1900 г. сж създадени 12, отъ 1901 до 1905 г. — 143, отъ 1906 до 1910 г. — 527; отъ 1911 до 1915 г. — 272; отъ 1916 до 1920 г. — 776; отъ 1921 до 1923 г. 665, или до 1923 г. сж създадени всичко 2383 кооперации.

При 620.703 селски домакинства въ България 130 хиляди влизатъ въ земеделскитѣ кооперации — което прави около една пета. Както виждате, въ кѣсото време отъ 1900 г. до днесъ ние сме могли въ това отношение да направимъ единъ голѣмъ прогресъ. Ако сметнемъ и градскитѣ кооперации и специално застрахователнитѣ кооперативни дружества, ние въ България днесъ имаме индивидуални кооператори не по-малко отъ 500 хиляди души. Това е безспорно едно число, което може да радва всѣки единъ, който мислѣ за успѣха на кооперацията. Кооперацията презъ това време сж се развивали не само индивидуално, но и групово, чрезъ групиране въ съюзи нѣкои отъ които днесъ сж гордостъ за нашето кооперативно дѣло. Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации въ България, основанъ на 1907 г., брой 635 кооперации съ 70 хиляди члена; Съюзътъ на популярнитѣ банки, брой 60 кооперации съ 31 хиляди члена; Съюзътъ на производителнитѣ кооперации брой 66 кооперации съ 1.122 члена; Централна „Напредъ“, отъ 1919 г., брой 67 кооперации съ 50 хиляди члена; Земеделската кооперативна синдикална централа брой 89 кооперации съ 4.974 индивидуални члена.

Х. Стояновъ (к): А кооперация „Освобождение“ я разтурихте и я направихте полицейски участъкъ! Това ви е активътъ.

Г. Семерджиев (д. сг): Ще дойда и на нея, не бързайте. За да бжда пълненъ ще трябва да спомена сжщо и жилищнитѣ кооперации, горскитѣ кооперации, млѣчнитѣ кооперации, както и кооперацията на лозаритѣ, на винаритѣ и т. н.

Когато говоримъ за развитието на кооператизма въ България, трябва да се сиремъ не само върху числата, които безспорно доказватъ единъ голѣмъ развой, но и върху дейтелността на създаденитѣ кооперации. Тукъ ще констатирамъ, че пашнитѣ кооперации, които първоначално сж само кредитни, постепенно проникватъ и въ другитѣ области на стопанския животъ — въ земеделнето, въ занаятчийството. Не само това, но има и едно усъвършенствуване, има единъ стремежъ къмъ обобщаване нѣколко вида дейтелностъ. Отъ производството на храни кооперацията лека-полека преминаватъ къмъ преработването на суровитѣ материяли и най-после къмъ износа имъ. Днесъ имаме кооперации, въ които сж централизирали тритѣ вида дѣятелностъ. Ще цитирамъ, между другитѣ, тютюневитѣ кооперации — на първо мѣсто „Асенова Кръпостъ“ — дето тая дейтелностъ е развита докрай. Сжщото имаме при пашкудитѣ, розитѣ, и винарството.

Имаме производителни кооперации, които модернизиратъ занаятчийството. Има една тенденция, кооперацията да проникне дори въ индустрията. Въ това отношение ще цитирамъ централата „Напредъ“, която вече притежава своя мелница, свои фабрики за растителни масла и за платове.

Това безспорно отбелѣзва единъ вторъ етапъ въ развитието на нашитѣ кооперации. Този успѣхъ на кооператизма, мнозина искатъ да си го припишатъ като тѣхенъ, на партията имъ, активъ. Ето защо, азъ слагамъ въпроса: кой създаде кооперацията въ България?

Г. г. народни представители! Преди всичко, когато поставяме този въпросъ, трябва да признаемъ едно: кооперативното дѣло въ България, зародено въ 1898 г., съвсемъ не е рожба самобитна; то не се създаде спонтанно, вследствие една нужда, вече съзната отъ тѣзи, които иматъ интересъ отъ кооперацията. Ще трябва да признаемъ факта, че кооператизмътъ въ България е дѣло на нашата интелигенция, която първа заработи между населението въ това направление. Интелигенцията работи неуморно отъ 1898 г. до днесъ, справяйки се съ всичкитѣ спѣнки, които рутината можеше да създаде. Ето защо, днесъ когато е на мода да се хули нашия интелигентъ, подчертавамъ, че ние дължимъ да му дадемъ заслуженото.

Д. Нейковъ (с. д): На учителитѣ особено.

Г. Семерджиев (д. сг): Въ туй отношение учителътъ, а сжщо така и свещеникътъ, сж най-голѣмитѣ ратници въ нашето селско кооперативно дѣло. Въ всѣки случай тази заслуга нѣма да я отдадемъ, г. Харалампий Стояновъ, на комуниститѣ, които днесъ искатъ да минатъ за голѣми кооператори. Азъ нѣма да отивамъ много назадъ, но понеже много забравяме, трябва да спомня, че нашитѣ тѣсни социалисти, когато въ България се развиваше кооператизмътъ, бѣха единичкитѣ негови противници.

Д. Нейковъ (с. д): Цѣли 25 години.

Г. Семерджиев (д. сг): По този въпросъ смѣтамъ, че трябва да бждемъ на чисто. Тѣ имаха единъ девизъ, който иматъ и днесъ: колкото по-зле, толкова по-добре. За тѣхъ бѣше важно бедното население да не бжде въ едно по-добро благосъстояние, защото въ такъвъ случай тѣ го губятъ за кадритѣ на революцията.

Х. Стояновъ (к): А сега, въ последно време?

Г. Семерджиев (д. сг): Не сте създавали никога кооперация за стопански цели. Вие бѣхте винаги противъ кооператизма. Но когато въ България кооператизмътъ се засили, вие — както и дружбаитѣ — се мъчеха да използватъ кооперацията за свои политически цели. Но кооперацията е едно, а революцията е друго.

К. Кънчевъ (д. сг): Интенданство на политическа партия!

Х. Стояновъ (к): Това е вашата фабрика за фалшификации.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Васъ новечето Ви интересуватъ конспирациитѣ, отколкото кооперациитѣ.

Х. Стояновъ (к): Да прощаваашъ.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

Г. Семерджиев (д. сг): Азъ говоря за миналото и подчертавамъ, че комуниститѣ бѣха противници на кооператизма. Тѣ не сж еволюирали, тъй като „Освобождение“ не бѣше една стопанска кооперация; и правилно я нарекоха отъ Русия: интендантъ на болшевишката революция на Балканитѣ. Тя имаше за главна задача да пренася рубли и оръжия и да ги раздава на болшевишкитѣ агенти.

Г. Данаиловъ (д. сг): И картещини!

Г. Семерджиев (д. сг): Това е г. Стояновъ. (Пререкавания между Д. Нейковъ и Х. Стояновъ)

Д. Нейковъ (с. д): Срамота е да лѣжете, да нѣмате куража на убеждението си! Срамота е, това което сте подѣждали вчера, да го отричате днесъ!

Председателстващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

Г. Семерджиевъ (д. сг): Днесъ безспорно комунистичкѣтѣ пледиратъ каузата на кооператизма, затуй защото видѣха, че той е една сила и искатъ да я използватъ. Тѣ сѣ кооператори само дотолкова, доколкото могатъ да използватъ кооператизма.

Такива сѣ и дружбанитѣ. Нека бѣдемъ откровенни и казваме това, което е. Тази интелигенция, която работи въ България 23 години за създаване на кооперации, не бѣше дружбанска интелигенция — ако изобщо можемъ да приказваме за дружбанска интелигенция; тя не бѣше онази дружбанска полуинтелигенция, която учеше друго, какъ се мъкнатъ цененицитѣ и торбитѣ и се ограбватъ магазинитѣ по гаритѣ. Грабежъ е едно — тамъ имаше може би кооператизмъ за грабежъ — кооператизмъ е друго. Дружбанитѣ иматъ една „заслуга“: тѣ създадоха специални кооперации отъ видни партизани и тѣхнитѣ роднини, за да могатъ да ограбватъ държавнитѣ имущества — както бѣше случаятъ съ Военния арсеналъ. Обаче това не е кооператизмъ — то е поддржане на кооператизма. Тѣ се мъчеха да вмъкнатъ въ кооператизма бацила на партизанство. Тѣ не служеха на кооператизма, а некаха да си служатъ съ него.

Идвамъ на другъ единъ въпросъ: презъ кое време у насъ сѣ създадени най-много кооперации? Най-много селски кооперации въ България сѣ създадени отъ 1906 до 1910 г. Презъ този периодъ сѣ създадени 474 селски кооперации и 53 градски; отъ 1906 до 1920 г. — 429 селски кооперации и 347 градски, а отъ 1921 до сега — всичко 406 селски кооперации и 259 градски. Виждате, че презъ времето, когато управляваха дружбанитѣ, сѣ създадени процентно много по-малко селски кооперации.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Презъ времето на „дружбанскитѣ“ режимъ — споредъ вашата терминология — сѣ основани 1400 кооперации отъ всичко 3.000. Ще ви отговоря утре.

И. Хрелопановъ (д. сг): И синдикатитѣ влизатъ вътре.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Пардонъ, азъ говоря за селскитѣ кооперации, не за партийни гѣзда.

Г. Данаиловъ (д. сг): Създадоха ги като клонове на своята кооперативна централа, за да биятъ другитѣ кооперации, а не създадоха истински земеделски кооперации.

И. Хрелопановъ (д. сг): Това сѣ синдикати, г. Данаиловъ! Това не сѣ кооперации, г. Караджовъ, това сѣ синдикати.

Г. Данаиловъ (д. сг): (Къмъ д-ръ И. Караджовъ) По този въпросъ най-добре ще бѣде да мълчите.

Г. Чернооковъ (с. д): Цѣло дѣло вземаха отъ Арсенала и съ него направиха кооперации.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Азъ поставихъ въпроса друго яче: кой е работилъ повече въ село, при кой режимъ имаме създадени повече селски кооперации? Констатирахъ, че въ периода отъ 1906 до 1910 г. имаме основани всичко 53 градски кооперации и 474 селски; значи, главно внимание е било къмъ селото. Туй искамъ да подчертая. Въ времето на дружбанитѣ, които претендираха, че работятъ повече за селото, имаме обратното.

Д-ръ И. Караджовъ (з): (Възбужда нѣщо)

Г. Семерджиевъ (д. сг): Но въ всѣхъ случаи, г. Караджовъ, не тѣзи, които учиха хората да мъкнатъ цененици и да ограбватъ магазинитѣ, създадоха кооперациитѣ. Това бѣше друга интелигенция.

П. Миновъ (з): Това преди малко го казахте, и сега пакъ го повтаряте.

Ц. Братановъ (с. д): Повторението е майка на знанието.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Изглежда, че имате нужда да ви се повтара.

Г. Чернооковъ (с. д): (Къмъ земеделцитѣ) Колкото пакти сте удрияли съ цененицата, толкова пакти ще ви го повтарятъ.

П. Миновъ (з): А ти съ това искашъ да се похвалишъ, че отивашъ въ помощ на тѣзи, които се оплакватъ отъ цененицата.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Отъ цифритѣ за развитието на кооператизма въ България е явно — и туй се признава отъ всички — че успѣха на нашето кооперативно дѣло се дължи главно на инициативата на нашата интелигенция, и на второ мѣсто — на подкрѣпата на българскитѣ правителства въ миналото, кое повече, кое по-малко, сѣ служилъ ревностно на кооператизма, защото ако нѣмаше подкрѣпата на българската държава, нѣмаше да имаме днесъ този резултатъ.

Днесъ, обаче, често се поставя въпроса: дали кооператизмътъ не е въ опасностъ при сегашната властъ, дали ние не отиваме назадъ, дали нѣма повратъ назадъ? По-неже този въпросъ често се поставя и съ него се злоупотребява, азъ ще се спра специално върху политиката на Демократическия сговоръ по отношение на кооператизма.

Демократическия сговоръ днесъ управлява, ето защо нѣма да ви занимавамъ съ неговата програма, тъй като когато една партия управлява, ние съдимъ за нейната политика по дѣлата ѝ и по резултатитѣ, които се добиватъ, а не по нейната програма. Е добре, г-да, презъ време на своето управление отъ година и половина, Демократическия сговоръ сиѣ ли въ пѣщо кооператизма или, напротивъ, го тласна още по-далечъ въ неговото развитие? По този въпросъ трѣбва да бѣдемъ на ясно. Азъ си спомнямъ, че г. Деляновъ при дебатитѣ по отговора на тронното слово направо ни обвини: „Вие, казва, задущвате кооператизма, вие го спъвате, вие искате да го убие, заради нѣкакви интереси на единици въ вашата партия“.

Азъ ще си послужа съ цифри взети отъ Българската земеделска банка. Българската земеделска банка въ 1922 г. е кредитирала 938 кооперации съ 312.117.000 л.; въ 1923 г. е кредитирала 1020 кооперации съ 694.000.000 л.; въ 1924 г. кредитиранитѣ кооперации сѣ 1143, а кредитътъ отъ банката 935.856.000 л. Значи, въ 1924 г. сѣ кредитирани 205 кооперации повече отколкото въ 1922 г.; до като въ 1922 година общо разрешениятъ кредитъ възлиза на 312 милиона лева; въ 1924 г., възлиза на 935 милиона лева, близо единъ милиардъ — значи съ 623.000.000 л. повече. При управленето на Демократическия сговоръ имаме едно утвърдяване на кредита на земеделскитѣ кооперации въ Земеделската банка.

Итамя: е ли туй спъване на кооперативното дѣло? Въ година и половина ние увеличаваме въ троенъ размѣръ кредита на земеделскитѣ кооперации! Е ли това политика на удущване, както казва г. Деляновъ, или политика на развитие на кооператизма?

Това е за земеделскитѣ кооперации.

Да вземемъ другитѣ кооперации, които сѣ къмъ Централната кооперативна банка. До 1 юний 1923 г. имаме кредитирани 162 кооперации; на 31 октомври т. г. ставатъ 298 — значи въ повече 136 кооперации. До 1 юний 1923 г. тѣ сѣ били кредитирани съ 89 милиона лева; на 31 октомври т. г. — за една година — тѣ сѣ кредитирани съ 213 милиона лева; значи, три пѣти по-голямъ кредитъ отколкото имаша лани.

Общо взето, кооперациитѣ кредитирани отъ Българската земеделска банка и тия отъ Централната кооперативна банка презъ 1922 г. сѣ имали разрешенъ кредитъ 401 милиона лева, а въ 1924 г. — 1 милиардъ и 250 милиона лева, значи, три пѣти повече. Това сѣ цифритѣ и по тѣхъ ние съдимъ дали Демократическиятъ сговоръ презъ своето управление спъва кооператизма или, напротивъ, го заспъва все повече и повече.

Повече нѣма да ви занимавамъ съ цифри. Идвамъ на единъ принципиаленъ въпросъ: дали у насъ има условия, за да се развива кооператизмътъ, и специално каква политика трѣбва да има държавата спрямо кооперативното дѣло? Поставямъ този въпросъ, защото смѣтамъ, че по него трѣбва да пазѣземъ съ ясно становище. Специално за социалното значение на кооператизма азъ нѣма да се спирамъ, не защото не му отдавамъ значение. Напротивъ, кооператизмътъ има да играе една голѣма роля въ трансформацията, ако мога тъй да кажа, на обществата. Той може да играе една голѣма роля за постепенното преминаване отъ днешната форма на производството, наемническата, къмъ друга по-съвършена. На този въпросъ, обаче, нѣма да се спирамъ, защото смѣтамъ, че други ще го раз-

вият. Също така няма да се спирам върху възпитателното значение на кооператизма, особено днес — смътам че и по него други ще се изкажат. Азъ ще се спра специално върху стопанската страна на кооператизма, която днес ни интересува повече.

Г. г. народни представители! Следъ опита въ Русия, смътам по значението на частната инициатива не може вече да става споръ. Потвърди се още единъ път, макаръ и съ много скъпи жертви, че частната инициатива си остава главенъ моторъ, ако мога така да кажа, главниятъ икономически двигателъ. Обаче ще трѣбва да държимъ смѣтка, че днешната действителностъ налага и тукъ една по-съвършена форма. Ние живѣемъ въ единъ вѣкъ на индустриализация на материялния животъ, въ вѣка на съвършена техника. Днесъ, при днешното стопанско разстройство особено, нека не мислимъ, че ще можемъ да прогресираме въ стопанско отношение съ биволската коза като превозно средство или съ дървеноото рало като факторъ въ нашето земледѣлие. Днесъ се налагатъ други, вече по-съвършени стопански форми, за да можемъ да достигнемъ до единъ по-голямъ резултатъ. И когато говоримъ за по-големъ производство, когато говоримъ, че е необходимо нашето стопанство да добие единъ по-голямъ размахъ, ние се натъкваме на въпроса за кооператизма. Подчертахъ, че главниятъ моторъ, главниятъ достъп си остава и за въ бъдеще частната инициатива. Обаче днесъ сж нужни повече усилия, индивидуалната инициатива е недостатъчна. Днесъ отиваме къмъ една втора фаза, именно къмъ сдружената частна инициатива, съ която само ще можемъ да достигнемъ единъ по-голямъ желанъ резултатъ. Тая инициатива се проявява по два начина: отъ една страна чрезъ чисто капиталистическия дружества — туй сж голѣмитъ предприятия — а отъ друга страна чрезъ кооперативнитъ сдружения. Азъ съмъ отъ тѣзи, които смѣтатъ, че тия два вида деятельности могатъ да отиватъ успоредно, тѣ иматъ и свои отдѣлни полета за дейностъ.

Акционерниятъ капиталъ има предъ себе си едрата индустрия, дето има всичкитъ рискове и mal-chance-ове, а тамъ където има повече дребни стопанства, земледѣлски, занаятчийски и други — както е у насъ — тамъ има едно готово поле за кооперативна деятельность, за сдружената кооперативна инициатива. И азъ смѣтамъ, че особено днесъ, когато не можемъ да разчитаме на голѣми акционерни дружества и на голѣми чужди капитали — макаръ, че тѣ сж желани, обаче виждаме, фактъ е, че тѣ не идватъ още — ние трѣбва да разработимъ нашия вътрешенъ капиталъ, който е предимно дребенъ. А ние можемъ да го разработимъ само подъ формата на кооперативни сдружения. Тамъ ние можемъ да групираме малкитъ усилия и малкитъ малки капитали и постепенно да отиваме къмъ една по-съвършена техника и, следователно, къмъ едно по-големо производство. Нека не се плашимъ отъ тая по-висша форма на инициатива.

Специално по акционерното дѣло, поради една демагогия, у насъ има криви разбирания, както има криви разбирания и по кооперативното дѣло. Когато говоримъ за дружества, ние имаме предъ видъ винаги нѣкои компрометирани въ войната и следъ нея дружества и така вадимъ едно общо заключение — борба противъ дружествата. Това, г-да, е една грамадна погрѣшка. Да не си правимъ илюзия: безъ сдружени усилия подъ формата на акционерни дружества отъ една страна и подъ формата на кооперативни сдружения отъ друга страна голѣмъ прогресъ въ стопанската областъ ние няма да имаме.

Понеже у насъ много пжти говоримъ само по настроенне, може-би не е излишно да се спра на единъ въпросъ, който малко ще ни отстрани, но който трѣбва да бъде изясненъ: какъ въ другитъ страни, където иматъ едни схващания малко по-трезви отъ нашитъ и където нѣматъ тази партийна тѣсногърдностъ, разбиратъ значението на дружествата въ стопанския животъ? Азъ вземамъ Англия специално, и ще ви посоча мнението не на Чърчилъ или на нѣкой другъ консерваторъ, а това на Сноудена, финансовъ министъръ въ кабинета Макдоналдъ. Ето какво казва единъ Сноуденъ въ своето експозе държало на 29 априлъ т. г. по бюджета на Англия за 1924/1925 г., когато говори специално по данъка върху дружествата въ Англия, създаденъ отъ Чамберлейнъ, сегашенъ министъръ на външнитъ работи, а тогавъ министъръ на съкровището: (Чете) „Тѣзи, които създадоха този данъкъ, съвсемъ не го обичаха; той бѣше ампутиранъ преди година отъ Балдуинъ. Неговитъ създадател сж имали предъ видъ едно: когато търговията отиваше много добре и данъцитъ бѣха тежки,

този данъкъ изглеждаше по-малко лошъ отъ другитъ, които биха могли да се предложатъ. Обстоятелствата, обаче, се измѣниха, търговията отива зле, голѣмитъ индустриалци сж единомислени, като казватъ, че данъкътъ върху доходитъ на дружествата е единъ отъ факторитъ, които спъватъ развитието на търговията. Ето защо, по мое мнение, дошло е време да премахнемъ съвършено този данъкъ върху дружествата“. Докато Балдуинъ само ампутира, Сноуденъ — единъ лейбъристъ! — премахва издѣно цѣлия данъкъ, защото смѣта, че този данъкъ допринася за тази стагнация, за тази икономическа депресия въ Англия.

Лично азъ не бихъ отишълъ тѣй далеко като него, да поддържамъ даването на такива грамадни облекчения за дружествата. Обаче поддържамъ, че трѣбва да бждемъ по-трезви и като схващаме грамадното значение на дружествата за бъдещето, да не отиваме поне до другата крайностъ — на всѣка цена да искаме да ги спъваме и унищожаваме, защото така ние косвено унищожаваме стопанския животъ.

А. Господиновъ (с. д): Сигурно английскитъ дружества ще сж различно нѣщо отъ нашитъ.

Г. Семерджиевъ (д. ст): Недейте за едно, или две, или три дружества обявява война срещу всички. Тамъ, където има недѣтъ, ще го коренимъ, обаче не можемъ заради известно дружество да се обявимъ противъ всички дружества изобщо.

А. Господиновъ (с. д): Все ще има нѣщо въ тая работа, което не знаемъ.

Г. Семерджиевъ (д. ст): Нека, ако не подпомагаме, поне да не унищожаваме. Подчертавамъ, че ние сме длъжни, ако искаме да имаме една по-мощна стопанска деятельность, да не спъваме дружествата. Капиталътъ е силенъ, той може да живѣе, ако не го спъваме.

А. Господиновъ (с. д): И да го контролираме.

Г. Семерджиевъ (д. ст): Безспорно. — Идвамъ на втория въпросъ, единъ въпросъ тоже принципиаленъ, по който трѣбва да имаме ясно становище: трѣбва ли държавата специално въ България да подпомага кооперативитъ?

Г. г. народни представители! Поставенъ въпросътъ доктринално, по него може много да се спори. Мнозина има и днесъ проишкати отъ схващанията на икономическия либерализъмъ, които смѣтатъ, че държавата не бива да се мѣси въ стопанския животъ, че тя трѣбва да остави всички инициативи, кооперативни, индивидуални, дружествени, да се проявяватъ, да се борятъ помежду си и да преуспѣватъ. И днесъ може да има нѣкои заразени отъ този либерализъмъ и да го поддържатъ. Обаче въпросътъ се измѣсти постепенно, и се измѣсти не отъ доктрината, а отъ самия животъ. Защото отъ този доктриналенъ либерализъмъ днесъ, можемъ да кажемъ, на практика почти нищо не остана...

Д-ръ И. Караджовъ (з): В. „Миръ“ е много заразенъ отъ той либерализъмъ!

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ви се, стига прекъсвания!

Г. Семерджиевъ (д. ст): ... затова защото тѣзи, които най-много може-би поддържаха либерализма, тѣ му нанесоха първия ударъ. Азъ вземамъ туй, което животътъ създаде. Какво представляватъ всѣки тѣзи митически барнери, които имаме на границата? Тѣ днесъ сж единъ приходенъ източникъ за фиска. Обаче не така бѣше въ миналото. Повечето пжти у насъ се създаваха въносни мита съ целъ да бжде фаворизирана тази или друга индустрия. Тѣй че, казвамъ, самиятъ животъ наложи да се отстъпи отъ либерализма, да се отиде къмъ реализма. Когато условията сж налагали дадена индустрия у насъ да се протектира, съ спокойна съвестъ тѣзи, които минаватъ за привърженици на либерализма, сж отстъпвали отъ него, само и само да спомогнатъ за по-правилното развитие на нашата индустрия.

Тѣй че едно е доктрината, друго е реалността. Както днесъ ние имаме законъ за насърчаване на мѣстната индустрия — значи имаме едно вмѣшательство за известни организирани индустрии, понеже ги считаме за необходими —

по същата логика, съ същата доктрина, можем да смѣтаме кооперативната форма днесъ, при нашето дребно стопанство, за една необходимостъ, можем да групираме тѣзи отдѣлни инициативи, тѣзи прѣснати капитали въ едни по-мощни организации, за да можемъ, следователно, да постигнемъ по-скоро единъ стопански подъемъ. Съ същата логика, смѣтаме, че ние можемъ да подкрѣпимъ и кооперативнитѣ инициативи. И на въпроса, може ли държавата днесъ да подпомага кооперативитѣ, азъ смѣло отговарямъ: може и е длъжна да ги подпомага. Туй именно върши днешната властъ.

Азъ казахъ какви резултати постигнахме откакъ Сговорътъ управлява. Но за да изтъкна, че Сговорътъ се стреми да засили нашитѣ кооперации не само по число, а и по дейтелностъ, азъ ще се спра само на едно мѣроприятие у насъ, което остана, може-би, незабѣлзано, ще се спра на една привилегия, прокарана въ закона за данъка върху общия доходъ, която никѣде въ свѣта я нѣма. Това бѣше освобождаването на плащанитѣ лихви за влоговетѣ въ кооперативни банки отъ всѣкакъвъ данѣкъ. Доходътъ отъ единъ фондиранъ капиталъ, какъвто сѫ влоговетѣ, ние го освобождаваме отъ всѣкакъвъ данѣкъ. Доходитѣ отъ влогове, внесени въ частни, капиталистически банки, плащатъ данѣкъ 7%. И азъ пакъ подчертавамъ, че такава привилегия нѣма въ никоя държава.

Р. Василевъ (д. сг): И въ Ромѣния е така.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Въ Ромѣния за влогове въ кооперативни сдружения се плаща данѣкъ 2% по-долу, обаче у насъ съвършено се освобождаватъ отъ данѣкъ. — Туй именно говори за нашето желание да засилимъ кооперативнитѣ сдружения съ единъ по-голямъ капиталъ, да имъ дадемъ единъ по-голямъ размахъ, за да могатъ да вършатъ и една по-голяма дейтелностъ; туй именно характеризира днешната властъ какъ гледа тя на кооператизма.

Азъ свѣршвамъ, като на въпроса, дали изобщо на практика и за въ бъдаще кооператизмътъ въ България ще може да се развива или ще бѣде спъванъ, ще отговоря съ едно: кооператизмътъ въ България има да играе една голяма роля, той ще се развива въпреки всички неудобства

и трудности и той трѣбва да се развива. Гаранция за неговото развитие — това е факта, че тѣзи, които сѫ го създали, тѣзи, които работиха за него, и днесъ бѣятъ надъ него; гаранция, че той ще прогресира — това е факта, че и тукъ, на министерската маса, както и тамъ, на банкитѣ, имаме стари ратници на кооператизма. А задъ тѣзи стари ратници ние имаме и млада генерация, която влага не по-малко амбиция да засили кооперативното дѣло въ България.

Г. Данаиловъ (д. сг): Право, и тѣй трѣбва да бѣде.

Г. Семерджиевъ (д. сг): И тази млада генерация, заедно съ старитѣ дейци, нѣма да спре своитѣ усилия, докато не види кооперативното дѣло въ България въ една позатрѣсена и дори въ една идеална форма на развитие. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ и социалдемократитѣ)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Предлага се отъ председателството следующия дневенъ редъ за идущото заседание, за утре, 18 декемврий, който моля да приемете:

1. Разисквания по запитването отъ парламентарната група на Социалдемократическата партия относно прехраната.

2. Второ четене законопроекта за държавната военна фабрика;

3. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за Българската централна кооперативна банка;

4. Одобрение на подписания въ Женева на 29 септемврий 1924 г. протоколъ за покровителство на гръцкитѣ малцинства въ България;

5. Първо четене законопроекта за горитѣ;

6. Първо четене законопроекта за отдаване на концесия експлоатацията на държавни гори.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ така предложенния дневенъ редъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Закривамъ заседанието.

(Закрито въ 20 ч. 5 м.)

Секретаръ: **ИВ. ХРЪЛОПАНОВЪ**

Началникъ на стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народнитѣ представители: Георги Поповъ, Минчо Дилановъ, Христо Господиновъ I, Пани Ивановъ, Апостолъ Урумовъ, Любомиръ Стоенчевъ, Костадинъ Пѣдаревъ, Господинъ Продановъ, Димитъръ Мангърговъ и Петъръ Бѣкловъ	407	работица (Първо четене — продължение разискванията и приемане)	412
Питания:		2. За измѣнение и допълнение на Закона за Българската централна кооперативна банка (Първо четене — разискване)	420
1. Отъ народния представител Хараламби Стояновъ къмъ министра на финанситѣ относително подобрене положението на чиновницитѣ (Съобщение)	407	Докладъ на комисията по Министерството на правосъдието по:	
2. Отъ народния представител Иванъ Хрелопановъ къмъ министра на правосъдието относително убийството на прокурора при Софийския окръженъ съдъ Димчевъ (Съобщение, развиване и отговоръ)	407	1. Искането на съдебния съедователъ при Севлиевския окръженъ съдъ за даване разрешение за даването подъ съдъ народния представител Маринъ Поповъ по обвинението му по следственото дѣло № 190/1924 г. по чл. чл. 144, 145, 172, 173, 236 п. 3 и 289 отъ наказателния законъ (Изложение отъ докладчика, че комисията е приела, че не трѣбва да се разреши тегленето подъ съдъ на същия народенъ представителъ)	417
3. Отъ народнитѣ представители Петъръ Миновъ и Лачо Илиевъ Недѣлковъ до министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относително извършени произволи въ свръзка съ произведението на 2 ноемврий п. г. общински избори въ гр. Хасково (Развиване и отговоръ)	411	2. По искането на председателя на Пловдивския апелативенъ съдъ съ шлемо № 4931 отъ 7 май п. г. за даване разрешение за даване подъ съдъ народния представителъ д-ръ Никола Максимовъ по обвинението му по главното дѣло № 473 1924 г. на същия съдъ за престѣпления по чл. чл. 99 п. 2, 101 и 102 отъ наказателния законъ — Народното събрание разреши тегленето на съдъ на народния представителъ д-ръ Никола Максимовъ по обвинението му по углавното дѣло № 1755/1924 г. по описа на Бургаския окръженъ съдъ по чл. чл. 99 п. 2, 101 и 102 отъ наказателния законъ	417
Законопроекти:		Дневенъ редъ за следующето заседание	424
1. За допълнение на членъ единственъ отъ закона за заплащане обезщетение на жителитѣ на опожаренитѣ, разрушенитѣ и ограбенитѣ села въ Казьлагашиката, Харманлийската, Русенска и Видинска околия и гр. Даръ-дере презъ балканската и общоевропейската войни (Съобщение)	407		
2. За настаняване на работа и осигуряване при без-			